

Forbud & forhold

- *En diskursetisk analyse af debatten om omskæring af drengebørn i Danmark*



OBS: Denne opgave er blevet tilpasset til offentlig visning, så der ikke fremgår personlige detaljer samt få bilag. Derudover er vi videre blevet gjort opmærksomme på at Morten Frisch IKKE er børnlæge, men overlæge.

Et bachelorprojekt af:

Louise Emilie Bjørsrud Jensen

Sociologi og kulturanalyse 6. semester

Anna Lilja Steensig

Sociologi og kulturanalyse 6. semester

Terese Fjord Sørensen

Dato

23.05.2013

Vejleder

Stine Pålgaard Porner Nielsen

Tro og love erklæring

Der erklæres herved på tro og love, at undertegnede egenhændigt og selvstændigt har udformet denne rapport. Alle citater i teksten er markeret som sådanne, og rapporten eller væsentlige dele af den har ikke tidligere være fremlagt i anden bedømmelsessammenhæng.

Louise Emilie Bjørsrud Jensen

Anna Lilja Steensig

Terese Fjord Sørensen

Abstract

This bachelor thesis has its roots in the debate about circumcision of baby boys in Denmark. In the light of this debate, the focus will be on the German sociologist Jürgen Habermas, and his key concepts of the communicative action, formal pragmatics, validity claims and discourse ethics. The aim is to answer the research question: What role do norms play in the debate about circumcisions of baby boys in Denmark?

The delimitation of the debate is a time span from January 2012 to March 2013. The debate became relevant in the summer of 2012 because a court decision about banning circumcisions of baby boys in Germany was made. Again in March, the debate proceeded as an outcome of an article from a group of pediatricians in the journal "Pediatrics". This article was an answer to a previous article from a group of American doctors who claimed that the benefits of circumcisions were great. The pediatricians, with the Dane Morten Frisch as lead writer, responded in a critical vein by concluding that the risks of circumcising a baby boy surpassed the benefits, and they criticised the American doctors' empirical instruments.

The empirical data of this project is found in articles from Danish newspapers and debates from TV and then processed in the data processing program Nvivo. This program helps create categories, which make it easier to use the theoretical tools for the analysis. In the methodical process, the data is then validated through a document analysis. In the theoretical chapter, the key concepts of Habermas are introduced and made accessible for the analysis.

Some of the key points of the analysis are Habermas' three worlds, the objective, the social and the subjective world, which is a part of Habermas' discourse ethics. The analysis concludes that it is impossible for the people in the debate to agree on universal norms, and therefore is it impossible for the debaters to achieve an ideal speech situation. The debaters are people in medical professions, politicians, ordinary Danish citizens and people with religious views. These actors have difficulties understanding each other because of their different norms and cultural views. The different actors are not able to use arguments from all three worlds and therefore their arguments are not legitimate in the communicative action. The norms of religious groups are different than the norms of the majority of the Danish population.

In the discussion chapter, the norms and values are discussed in an international perspective, focusing on norm diffusion and legal pluralism. This is contributing to one of the conclusions in the analysis about the importance of a universal norm in a debate context. In the literature review it is

asked if there is such a thing as a universal norm and if Western norms, as in the norm diffusion theory, have an effect on universal norms.

Finally, it is concluded that norms have an influence on the debate about circumcision of baby boys in Denmark. In the debate it is not possible for the debaters to reach consensus, because they embody different values, and therefore the norms are so different that it is impossible for the actors to make valid arguments.

Forord

Der skal lyde en speciel tak til de mennesker, der har været med til at forme dette projekt. Især skal der lyde en særlig tak til vores vejleder Stine Piilgaard Porner Nielsen, der har hjulpet os igennem hele processen, fra idé til produkt, med konstruktive kommentarer og hjælp til hver en tid.

I den sammenhæng skal der også lyde en tak til Jan-Henrik Winsløv, samt Jakob Steensig for korrektur og hjælp til struktur og krøllede sætninger. Mange tak!

Læsevejledning

Følgende projekt vil starte med en indledning, der sætter rammen for opgaven, samt præsentere problemfelt, problemformulering, afgrænsning og begrebsafklaring. Derefter vil litteraturstudiet sætte en teoretisk ramme for den internationale normdebat og derefter vil teoriafsnittet sætte den teoretiske ramme for analysen. I teorien vil de begreber, der er væsentlige blive redegjort for og præsenteret, så de kan benyttes i den videre analyse. I metodeafsnittet vil metoden for indsamling af empiri, samt databehandling blive præsenteret og der vil i denne sammenhæng benyttes en dokumentarisk metode, i dette afsnit. I analysen vil den givne empiri blive analyseret i forhold til Jürgen Habermas' teori, der er blevet præsenteret i teoriafsnittet, med fokus på normer. I diskussionen vil internationale normer samt retspluralisme blive sat op imod analysens konklusioner og det vil munde ud i en konklusion, der vil besvare problemformuleringen.

I dette projekt vil alle teoretiske begreber der bliver præsenteret blive skrevet med *kursiv* første gang de introduceret, samt at alle teoretikere vil skrives med fuldt navn, første gang de introduceres. Derefter vil disse blive nævnt ved efternavn.

I forbindelse med kildehenvisninger, vil der efter empiri citater blive fremlagt, hvilke sektioner og aviser de givne artikler kommer fra, samt tidspunkt for citaterne når de kommer fra en transskriberet tv debat, dette bliver gjort for at skabe et større overblik over, hvor empirien stammer fra.

Der skal gøres opmærksom på at de personer der nævnes ved navne er offentlige kendte personer og lægfolk der deltager i debatten er ikke nævnt ved navne. Dette betyder ikke at nogle personer sættes højere end andre.

Der skal til sidst nævnes at vi alle tre har været inde over alle afsnit og derfor vil der ikke blive sat navne på afsnittene.

Bilag 1: Kategorier med underkategorier

Bilag 2: Transskriberinger af TV debatter (Gadens Parlament og 21 Søndag)

Bilag 3: Individuel egen læring for 1.-6. semester

Bilag 4: Individuel videnskabsteoretisk udvikling for 3.-6. semester

Vedlagt er en CD med NVivo filen fra vores datakodning. Denne fil kan kun åbnes på en computer med NVivo installeret og netop derfor henviser vi til bilag 1.

Indholdsfortegnelse

TRO OG LOVE ERKLÆRING.....	1
ABSTRACT	2
FORORD	4
LÆSEVEJLEDNING.....	4
1 INDLEDNING	8
1.2 PROBLEMFELT	9
1.3 PROBLEMFORMULERING	10
1.4 AFGRÆNSNING	11
1.5 BEGREBSAFKLARING	11
2 LITTERATURSTUDIE	12
2.1 RETSPLURALISME OG PARALLELE RETSSYSTEMER.....	12
2.2 INTERNATIONALE NORMER.....	14
2.3 DE VESTLIGE NORMER.....	16
3 TEORI.....	17
3.1 KOMMUNIKATIV HANDLEN	17
3.2 FORMALPRAGMATIK.....	18
3.3 GYLDIGHEDSKRAV.....	20
3.4 DISKURSETIK	21
4 METODE.....	23
4.1 METODEOVERVEJELSER OG -VALG	23
4.2 PRÆSENTATION AF EMPIRI	25
4.2.1 Dokumenttype.....	27
4.3 FREMGANGSMÅDE.....	28
4.3.1 Generering af dokumenter.....	28
4.3.2 Autencitet.....	29
4.3.3 Troværdighed.....	30
4.3.4 Repræsentativitet.....	31
4.3.5 Betydning	31
4.3.6 Konklusion på dokumentanalyse.....	32
4.4 DATABASEHANDLING	32
4.4.1 Kodning.....	33
4.5 PRÆSENTATION AF RESULTATER.....	33
4.5.1 Muligt bias ved resultaterne.....	34
4.6 DATAANALYSE.....	34
4.6.1 Videnskabsteori	34
4.6.2 Operationalisering af teori.....	35
5 ANALYSE	37
5.1 DEN HERREDØMMEFRI DEBAT	37
5.2 SUNDHEDSFAGLIG DEBAT	41
5.3 RELIGION OG KULTURELLE VÆRDIER.....	47
5.3.1 Religion og ret.....	49
5.3.2 Religions og børns rettigheder.....	52
5.3.3 Religion og sundhed.....	55

5.3.4 Religion og identitet.....	57
5.4 KONSENSUS.....	59
5.5 FORBUD OG SYMBOLSK REPRODUKTION.....	61
5.6 KONKLUSION PÅ ANALYSEN.....	63
6 DISKUSSION.....	65
6.1 RETSPLURALISME OG FORBUD.....	65
6.2 VESTLIGE NORMER OG NORMSPREDNING.....	67
6.3 INTERNATIONALE NORMER VS. RELIGION.....	68
6.4 KRITIK OG REFLEKSION AF HABERMAS.....	69
7 KONKLUSION.....	70
8 PERSPEKTIVERING.....	71
9 BIBLIOGRAFI.....	73
BILAG 1 – KATEGORIER MED UNDERKATEGORIER.....	76
BILAG 2 – TRANSSKRIBERING AF TV DEBATTER FEJL! BOGMÆRKE ER IKKE DEFINERET.	
21 SØNDAG.....	FEJL! BOGMÆRKE ER IKKE DEFINERET.
GADENS PARLAMENT TRANSSKRIBERING.....	FEJL! BOGMÆRKE ER IKKE DEFINERET.
BILAG 3 - INDIVIDUEL EGEN LÆRING FOR 1.-6. SEMESTER	FEJL! BOGMÆRKE ER IKKE DEFINERET.
LOUISE EMILIE BJØRSRUD JENSEN.....	FEJL! BOGMÆRKE ER IKKE DEFINERET.
ANNA LILJA STEENSIG.....	FEJL! BOGMÆRKE ER IKKE DEFINERET.
TERESE FJORD SØRENSEN.....	FEJL! BOGMÆRKE ER IKKE DEFINERET.
BILAG 4 - INDIVIDUEL VIDENSKABSTEORETISK UDVIKLING FOR 3.-6. SEMESTER.....	FEJL! BOGMÆRKE ER IKKE DEFINERET.
LOUISE EMILIE BJØRSRUD JENSEN.....	FEJL! BOGMÆRKE ER IKKE DEFINERET.
ANNA LILJA STEENSIG.....	FEJL! BOGMÆRKE ER IKKE DEFINERET.
TERESE FJORD SØRENSEN.....	FEJL! BOGMÆRKE ER IKKE DEFINERET.

1 Indledning

Dette indledende afsnit består af en emnepræsentation, problemfelt, problemformulering, samt en afgrænsning, der tilsammen udgør projektets introducerende afsnit. Inkluderet heri er en kort beskrivelse af det empiriske materiale og af den anvendte teori herunder begrebsafklaringer.

Ligesom andre europæiske lande er Danmark påvirket af en ændring i demografiske forhold, herunder indvandringen fra ikke-vestlige lande, der blandt andet er medvirkende til en tiltagende kulturel diversitet indenfor Danmarks grænser (Lippert-Rasmussen & Holtug, 2010, s. 7). Denne kulturelle diversitet betyder eksempelvis, at mange befinder sig i meget forskelligartede livsinstitutioner, hvor indvandringen i dag, sammenlignet med tidligere, er karakteriseret ved, at der findes en mere synlig minoritetsgruppe (Rasmussen, 2000, s. 24). Disse mennesker kan således være medvirkende til at danskernes konventionelle forestilling om en række samfundsforhold som eksempelvis tro, demokrati, ligestilling mv. bliver forstyrret, hvilket naturligt har medført en række udfordringer, herunder retslige i form af eksempelvis parallelle retsopfattelser såvel som politiske og mere normbaserede problemstillinger (Thuesen, 2013 (u.u.), s. 7). Sociologen Zygmunt Bauman beskriver denne problemstilling, omhandlende udfordringerne ved vores evne til at imødekomme og inkorporere forskelle eller "fremmede", i bogen "Flydende modernitet", hvor han også trækker på andre sociologiske teoretikere som eksempelvis Sharon Zukin og Richard Sennett. Zukin påpeger netop, at kultur ofte sidestilles med etnicitet, der kan betragtes som "en legitim måde at skabe sig en niche i samfundet på", hvilket således er ensbetydende med, at det der sker, er en territorial adskillelse i samfundet mellem grupper, hvilket igen kan komme til udtryk som parallelsamfund (Bauman, 2000, s. 140).

Sennett beskriver, at evnen til at leve med hinandens forskelle og drage nytte af dem ikke opstår af sig selv og således er vanskeligt, hvorfor det også er svært at drage fordel af sådanne forskelle. Bauman problematiserer endvidere denne adskillelse og beskriver konsekvenserne herved således:

Den manglende evne til at acceptere menneskelige væsners 'forstyrrende' mangfoldighed og alle klassifikations-/kategoriseringsbeslutningers ambivalens er til gengæld selvforstærkende: Jo stærkere driften mod homogenitet og bestræbelserne på at eliminere forskellen er, jo vanskeligere bliver det at føle sig hjemme i selskab med fremmede, jo mere truende

synes forskellen at være, og jo dybere og mere intens er den angst, det afføder (Bauman, 2000, s. 138-139).

I forbindelse hermed har der været særligt fokus på eksempelvis de traditioner og skikke praktiseret inden for Islam og Jødedommen, som adskiller sig markant fra de kristne skikke traditionelt praktiseret i Danmark. Denne synlighed har endvidere påvirket debatten i det politiske rum, hvilket blandt andet er kommet til udtryk gennem debatten om omskæring af drengebørn i Danmark, der igen har været et aktuelt debattemne i 2012-2013. Debatten har førhen været aktuel i de danske medier forbundet med forskellige begivenheder eller hændelsesforløb.

1.2 Problemfelt

Genstand for følgende opgave er debatten om omskæring af drengebørn i Danmark. Emnet omhandler et medicinsk indgreb, der ofte er forbundet med religiøse ritualer, hvor omskæring som ritual går tilbage til forhistorisk tid og kan spores 5000 år tilbage via egyptiske vægmalerier (Vaage, Tasdemir, & Mæhlum, 2002, s. 59). Religiøst set er ritualet mest udbredt inden for Jødedommen og Islam. Dog er indgrebet ikke udelukkende af religiøs karakter og USA bliver for eksempel en stor del af de nyfødte drengebørn omskåret. Der skal således skelnes mellem den religiøse og rituelle omskæring på den ene side og omskæring, der primært er medicinsk betinget og foretages på grund af sundhed og renlighed på den anden side (Politikens leder, 24. juli 2012). I Jødedommen knytter omskæringsritualet sig til Første Mosebog – kapitel 17, hvor der står skrevet at Abraham omskar sig selv og alle mændene i sit hjem for hermed at bekræfte deres samhørighedspagt med Gud. I forhold til Islam omtales omskæring ikke i Koranen men derimod i flere klassiske tekster såsom Hadith-litteraturen, og de fleste muslimske folkegrupper praktiserer derfor omskæring, men dog ikke alle (Vaage, Tasdemir, & Mæhlum, 2002, s. 59).

I følgende opgave vil både den religiøse og den medicinske del af indgrebet være relevant. Det er således en praksis, der har stor betydning for mange, hvorfor det også har været debatteret både i Danmark og resten af verden af flere omgange de sidste år. I denne omgang er debatten (gen)opstået på baggrund af en rapport udarbejdet af "American Academy of Pediatrics" (AAP), der konkluderer at de helbredsmæssige fordele ved omskæring af nyfødte drengebørn overstiger risiciene (American Academy of Pediatrics, 2012, s. 756). Denne konklusion har netop givet anledning til debat, hvor det i Danmark blandt andre er den danske børnelæge Morten Frisch, der har bidraget til debatten og mener at omskæring af drengebørn bør være forbudt, da omskæring af drengebørn ikke har nogen helbredsmæssig relevans, og således bør omskæring først foretages i

en alder, hvor drengebørnene er gamle nok til selv at tage stilling. Endvidere mener Frisch et al. at rapporten udarbejdet af AAP bærer præg af kulturel bias, hvilket ydermere anfægter rapportens objektivitet (Frisch, et al., 2013, s. 796).

Ph.d. i Senior Social Work Simon M. Kang'ethe supplerer diskussionen med elementer såsom kultur og ritualer, hvor han mener, at kultur er et spejlbillede af samfundet, hvilket gør omskæring til et symbol på magt, socialt ansvar samt samfundsidentitet. I kulturer, hvor omskæring ses som en norm, ser samfundet tilbage på den omskårede mand som et fuldbyrdet medlem af det pågældende samfund. I Islam er det for nogle grene af religionen ikke muligt at blive anset som voksen uden omskæringsritualet, hvor det i Jødedommen ses som en vej til Gud (Kang'ethe, 2013). Alle grupper af individer har et sæt af normer, traditioner og tro, som giver mening for netop denne gruppe af individer. Ritualer hvorved små drengebørn bliver omskåret er det ældste i verden (Kang'ethe, 2013, s. 111).

På baggrund af denne debat vil det i følgende projekt være relevant at undersøge:

1.3 Problemformulering

Hvilken betydning har normer i debatten om omskæring af drengebørn i Danmark?

Formålet med dette projekt vil være at kortlægge og analysere debatten om omskæring af drengebørn i Danmark, samt vurdere om debatten holder sig inden for rammerne af idealerne og kriterierne for kommunikativ handlen, defineret af den tyske sociolog Jürgen Habermas. Der skal ses på argumentationsprocessen, herunder hvilke normer den baserer sig på. Med afsæt i Habermas' teori om kommunikativ handlen herunder begrebselementerne formalpragmatik og gyldighedskrav ønskes der i dette projekt en analyse af debatten om omskæring af drengebørn i Danmark. Formålet hermed er ikke at vurdere, om omskæring af drengebørn er rigtigt eller forkert, men at analysere, hvorvidt selve debatten, er baseret på normer, kulturelle og religiøse forskelle samt et retsligt aspekt. Der er således mange interessenter i denne debat med hver deres dagsorden. Det er derfor væsentligt at analysere, hvorledes de forskellige aktører og debattører udfordrer de gyldighedskrav der har forskellige normative standpunkter. I forlængelse heraf er det videre interessant at analysere selve debatten med henblik på om de forskellige aktører og debattører har lige muligheder for at argumentere og skabe konsensus.

1.4 Afgrænsning

Fokus i følgende projekt er, som beskrevet i ovenstående, debatten om omskæring af drengebørn i Danmark, hvorfor det empiriske materiale også vil afgrænse sig til debatten inden for Danmarks grænser i tidsperioden januar 2012 til marts 2013. Relevant for følgende projekt bliver tv-debatter, kronikker, artikler og debatter udgivet med henblik på den danske offentlighed. Vi er samtidig bevidste om, at debatten er en del af en større og mere kompleks debat på globalt plan. Endvidere vil materialet afgrænse sig til de synspunkter og den argumentation, der binder sig til henholdsvis den rituelle omskæring og den medicinske.

1.5 Begrebsafklaring

I dette afsnit vil der blive defineret de mest væsentlige begreber. Hvis begreberne ikke er defineret anderledes i projekt, vil de underliggende definitioner være de gældende.

I denne opgave vil der med *argumentation* refereres til Habermas' egen definition:

Argumentation kalder vi den type af tale, hvor deltagerne tematiserer omstridte gyldighedsfordringer og forsøger at indløse eller kritisere disse med argumenter. Et argument indeholder grunde, som på systematisk måde er forbundet med en problematisk ytrings gyldighedsfordring. Et arguments "styrke" måles i en given kontekst på grundenes vægtighed; vægtigheden viser blandet andet ved, om et argument overbeviser deltagerne i en diskurs, det vil sige kan motivere dem til at antage den givne gyldighedsfordring" (Habermas, 1981, s. 43)

Som nævnt ovenover er et argument en måde at fokusere på en gyldighedsfordring og igennem netop argumenter, opnå enighed om en gyldighedsfordring ved enten at forkaste eller bevare den gældende. Argumentationer er i denne opgave væsentlige at definere, da det er argumentationerne, der er med til at afklare hvilken betydning normer har i debatten.

Normer er et vigtigt begreb i Habermas' diskursetik. Det at handle normstyret vil sige, at der handles på baggrund af moralske normer, der enten er påbudt eller obligatoriske i forhold til de universelle love. Dette kan for eksempel være at man ikke må diskriminere folk på grund af deres tro, da disse forestillinger er indlejret i et gyldigt normsystem (Eriksen & Weigård, 2003, s. 202). Gyldige normer vil derfor overskygge værdistyrede handlinger, der er indlejret i det givne samfund og fokus vil være på de felter, der samfundsmæssigt er mest anbefalelsesværdige (ibid.).

2 Litteraturstudie

I dette litteraturstudie vil der være fokus på, hvordan en globaliseret verden kan beholde de forskellige kulturelle normer, der findes i verden, og om dette overhovedet er ønskeligt. I denne sammenhæng vil der ved hjælp af forskellige artikler blive sat fokus på retspluralisme og om dette kan være med til at skabe et samfund der har mulighed for at rumme forskellige kulturelle identiteter. Derudover vil der være fokus på, om internationale normer er vejen frem for at skabe et samfund, hvor alle mennesker er lige. Endvidere vil der blive redegjort for, om et samfund med internationale normer kan skabe konflikter, eller om det overhovedet er et problem med normer, der "vestliggøres". Derfor vil der i opgaven ske en redegørelse, for at skabe en debat om globaliseringen af normer i verden, for at sætte debatten om omskæring af drengebørn i perspektiv. Dette vil endvidere bidrage til en senere diskussion om normer på et internationalt plan.

2.1 Retspluralisme og parallelle retssystemer

Det interessevækkende ved denne debat kan netop være mødet mellem personer med anden kulturel baggrund end den danske. Derfor er det også interessant at se på om dette møde muligvis danner basis for en konflikt og i nogle tilfælde et segregeret samfund med parallelle systemer, eksempelvis indenfor ret og religion, hvorfor det er interessant at forholde sig til samfundets minoriteter.

Dette bliver behandlet i en rapport fra SFI - Det nationale forskningscenter for velfærd (2011), der har til formål at undersøge, i hvilket omfang der i Danmark er et parallelt retssamfund baseret på religiøse og kulturelle forskelle, med særligt fokus på ægteskab og skilsmisse (Liversage & Jensen, 2011, s. 13). Undersøgelsen har i høj grad fokus på muslimske ægteskaber kaldet *Nikah-ægteskaber*, der kan indgås udenom den danske lovgivning og derfor anses som værende ugyldige ægteskaber i regi af dansk lovgivning (Liversage & Jensen, 2011, s. 62). Disse ægteskaber har en meget stor betydning for den muslimske kultur og tilhørsforhold, da de er udtryk for en religiøs velsignelse af parforholdet. Dette kommer til udtryk i undersøgelsen således: "Blandt de interviewede med muslimsk baggrund fandt vi, at indgåelsen af Nikah havde stor udbredelse og blev tillagt stor betydning. Blandt de interviewede ikke-muslimske etniske minoriteter blev en religiøs velsignelse af et parforhold ofte tillagt stor betydning" (Liversage & Jensen, 2011, s. 65). Dette citat er med til at vise, at en religiøs velsignelse af et ægteskab er af meget stor betydning for muslimer, men også for andre etniske minoriteter. Derudover er der i rapporten fokus på skilsmisser, der i flere religioner og kulturer ikke anerkendes, selvom disse er gennemført vha. dansk skilsmis-

seret (Liversage & Jensen, 2011, s. 40). Selvom det gøres meget klart i undersøgelsen at det ikke er gældende for alle dele af de undersøgte religiøse grupper, kan der udledes, at processer, der enten har et religiøst eller kulturelt udgangspunkt, kan betyde meget for de mennesker, der indgår i disse fællesskaber. Derfor er nogle af disse processer også interessante at undersøge i forhold til omskæringsdebatten og det normsæt, der fremlægges i denne fra kulturel og religiøs side, samt hvilke betydninger, disse normsæt tillægges. Derudover er det interessant, hvordan mødet mellem et sekulariseret samfund som det danske og religiøse kulturer som for eksempel Islam kan føre til nye måder at tolke lov og ret på og herunder eventuelt skabe et parallelt retssystem. Et sådant system kan uformelt have en ligeså stor betydning som den i Danmark ellers gældende lovgivning. Herunder kan et ritual som omskæring også have en helt anden betydning for de dele af befolkningen, der dyrker dette – også selvom der indføres et forbud.

At et samfund kan indbefatte flere retsopfattelser, kaldes også for *retspluralisme*. Ifølge sociologen Frederik Thuesen skal retspluralisme-argumenter ikke ses som en systematisk enhed, som for eksempel den danske ret, men derimod som et overlappende system af normer (Thuesen, 2013 (u.u.), s. 2). Forståelsen af hvad retspluralisme vil gøre op med, hentes i den vestlige verdens retsfilosofi. Den gængse retsopfattelse stammer fra den vestlige verden, hvor retten ses som en forudsætning for borgernes retssikkerhed (Thuesen, 2013 (u.u.), s. 3). Spørgsmålet er endvidere om der kan være en retspluralisme i et moderne og globaliseret samfund som det danske, hvor den danske lov sidestilles med for eksempel muslimsk Sharia-lov.

I den ikke-vestlige verden er det ofte således, at den statslige retsorden ikke er den eneste fungerende normative orden, som gør sig gældende. I mange tilfælde er det statslige retssystem endvidere ikke det stærkeste. Siden 2000'erne har den største forskning indenfor retspluralisme omhandlet retten i multikulturelle samfund, hvor etniske minoriteter i de fleste tilfælde har retsnormer samtidig med semi-autonome retspraksisser, som afviger fra majoritetsbefolkningens (Thuesen, 2013 (u.u.), s. 7). Debatten omkring retspluralisme har relevans for alle europæiske lande, der som følge af indvandring er blevet etnisk og kulturelt mangfoldige. Dette fænomen ændrer samfundet og udviser dermed kulturel og retslig pluralisme i forskellige omfang.

Som den førnævnte SFI rapport konkluderede, er de normsæt, der følges af minoriteter, utrolig vigtige indenfor religion og kultur. Indenfor ægteskab og skilsmisse er der i mange tilfælde andre normer, der gør sig gældende i for minoriteter. Selvom disse normer ikke har nogen juridisk kraft i Danmark, er de stadig af stor betydning for den religion og kultur, nogle minoritetsmedlemmer dyrker. Disse retlige praksisser er måske ikke gældende i Danmark, men er gældende i minorite-

ternes hjemland, og har derfor stor betydning, også selvom bopælen er i Danmark. Dette kan ses i debatten om omskæring, hvor fokus kan være på de normer, som en minoritet har og dyrker aktivt. Men hvad kan retspluralismen bidrage med indenfor integration, og hvilke svagheder kan et samfund, der er opdelt i flere retlige processer, have?

Et retspluralistisk perspektiv med blik for, at retsbegrebet er blevet mere flydende, styrker eksempelvis evnen til at analysere betydningen af nye normer for konfliktløsning i forholdet mellem multinationale selskaber eller betydningen af nye former for ret i cyberspace (Teubner & Korth 2012). En svaghed ved retspluralismen som deskriptivt perspektiv består dog i risikoen for at fokusere så meget på det plurale, at det bliver svært at få øje på, hvordan EU-retten (i Europa) eller menneskerettighederne (globalt) etablerer nye sammenhængende retlige enheder. Et fokus på pluralisme risikerer at spærre for, at man får øje på harmonisering og større ensartethed (Thuesen, 2013 (u.u.), s. 12).

I dette citat beskrives de globale fordele ved retspluralisme, der kan skabe større konsensus i lande med forskellige normsæt imellem. Der er dog også den svaghed, at de generelle regler, der er i for eksempel EU, er svære at sætte ind i denne sammenhæng.

Retspluralismen kan i visse tilfælde have nogle gavnlige fordele for integrationen, men på det globale plan er det et skridt bagud, når der er et øget fokus på globale normer og globale sammen slutninger med fælles juridiske regler, som for eksempel EU-regler og menneskerettigheder.

Denne diskussion føres videre i næste afsnit, hvor fokus vil være på internationale normer og de fordele og ulemper, der er ved at have et globalt norm eller regelsæt. For hvem bestemmer hvilke regler, der er dominerende og er det en krænkelse eller en befrielse at have nogle fælles regler, der kan styrke den globale sammenhæng?

2.2 Internationale normer

Hvordan kan et normsæt udbredes til for eksempel EU og hvordan kan man lave et sæt af lovgivninger eller normsæt for et multikulturelt samfund i en globaliseret verden?

Normspredningsteori argumenterer for at internationale organisationer fungerer som normbærere indenfor internationale systemer. Ifølge teoretikeren Martha Finnemore (1996), spredes normer igennem det internationale domæne, hvor normerne bliver videregivet fra internationale organisationer, samt NGO'er, til de lande de opererer i. I Susan Parks artikel om normspredning bliver

normer defineret således: "Collectively held ideas about behaviour' such that '[U]nlike ideas which may be held privately, norms are shared and social; they are not just subjective but intersubjective" (Park, 2006, s. 343). Ifølge Parks er vigtigheden af normer at lære lande og samfund, hvordan man bedst opfører sig i en given situation. Ligeledes skal normer være med til at forklare, hvorfor aktører opfører sig på måder, der virker gådefulde for andre. Derudover er internationale normer med til at forklare, hvordan lande med divergerende interesseområder kan etablere politiske målsætninger, der har fælles træk med andre lande (Park, 2006, s. 343). Finnemore er derfor fortaler for sociologers interesse i organisationsteorier, som efterhånden har udviklet nogle stærke argumenter om normer og kulturens roller på et internationalt niveau, som udgør en direkte udfordring til liberale teorier indenfor politisk videnskab. Argumenterne er begrundet i en vestlig (Finnemore, 1996, s. 326).

Både Park og Finnemore forstår internationale normer som praksisser, der er skabt på baggrund af nogle bestemte principper. Finnemore anser, at disse normer har fokus på en vestlig kultur, og at de ofte spredes igennem NGO'er og organisationer, der er funderet på principper som for eksempel ideen om menneskerettigheder og andre normsæt, der for mange kan virke vestlige. Park rejser spørgsmålet hvor normerne kommer fra og hvordan internationale organisationer praktiserer normer, som derefter spredes ud i det internationale system. Endvidere fremhæves det, at det faktum, at de internationale normer stammer et sted fra, og det måske ikke er muligt at lokalisere det fra lokale aktører til de globale strukturer, kan blive glemt (Park, 2006, s. 344).

Som det er blevet vist i dette afsnit, er internationale normer og parallelle retspraksisser modsætninger. Mens meningen med en international norm er at skabe sikkerhed for befolkningen i et samfund ved at have nogle normer, der er funderet i nogle fælles mål, er det på visse punkter spændende, hvilke normer der skaber disse internationale normsæt. Ifølge Finnemore er det oftest den vestlige rationelle norm, der skaber rammen for disse normer, og derfor vil der kunne skabes en konflikt i lande, der har andre normsæt, men som bliver en del af disse internationale normer. Dette er meget relevant i omskæringsdebatten, da synet på omskæring af drengebørn er forskelligt alt efter, hvilken kulturel værdi, debattøren har baggrund i, hvorfor det, som påvist i SFI rapporten, for mange minoriteter i Danmark er helt prioriteter, der har stor betydning. Det kunne for eksempel være måden, hvorpå et ægteskab indgås eller afsluttes, eller om det er i orden at omskære et drengebarn.

2.3 De vestlige normer

Men er der sket en vestliggørelse af de internationale regler, såsom menneskerettigheder, og undertrykker disse regler en kulturel og normbaseret tradition fra ikke-vestlige lande? Dette spørgsmål tages der fat på i Jack Donnelly's tidsskriftsartikel "Cultural Relativism and Universal Human Right" (1984). Her er fokus på den kulturelle relativisme, der sætter kulturen foran moralske regler og normer, i modsætning til universalismen, der sætter de moralske regler og normer foran kulturen (Donnelly, 1984, s. 400). Disse termer kan bruges i både en mild og svær grad, alt efter hvor stor balancen er mellem kulturen og de moralske normer. I artiklen udtrykkes det, at det for mange er en generel forståelse, at de normer og kulturer, der er gældende inden for eksempel menneskerettigheder, er funderet i den vestlige verdens regler og normer, der derved diskriminerer og holder ikke-vestlige lande i skak (Donnelly, 1984, s. 411). Dette argumenteres der for, ikke er tilfældet, da et brud på menneskerettigheder ikke har noget med kultur at gøre, eller om denne kultur er vestlig eller ej.

The human rights violations of most Third World regimes are as antithetical to such cultural traditions as they are to "western" human rights conceptions. In fact, authentic traditional cultural practices and values can be an important check on abuses of arbitrary power (Donnelly, 1984, s. 413).

Herover beskrives det at de overgreb på menneskerettigheder, der sker i ikke-vestlige kulturer, ikke har noget med kulturen i det givne samfund at gøre. Det beskrives videre, at der i de fleste samfund eksisterer en form for kultur, der kan være med til at garantere den basale værdighed for alle mennesker – et mål, som også ønskes opnået gennem menneskerettigheder. I artiklen er der fokus på, om der er en forskel på den ikke-vestlige kulturelle baggrund og om der differentieres mellem dem og den vestlige kultur. Dette er centralt for denne opgave, da man kan stille spørgsmålstegn ved, om for eksempel børnekonventionen er en vestlig norm, der undertrykker for eksempel den muslimske eller jødiske kultur.

3 Teori

I forhold til at forstå Habermas' begreb om diskursetik er der en række andre begreber i tillæg hertil, der ligeledes bør forklares, da de er en del af en større og sammenhængende teori omhandlende kommunikativ handlen. De begreber, der vil blive behandlet i følgende afsnit er derfor: Kommunikativ handlen, formalpragmatik, samt gyldighedskrav, der således skal danne forståelsesgrundlag for diskursetikken. Disse begreber dækker langt fra hele Habermas' teori om den kommunikative handlen, men udgør de væsentligste elementer i forhold til diskursetikken, hvorfor disse begreber er udvalgt og anvendes i relation til hinanden. Teorien om diskursetik er netop anvendelig i forhold til problemstillinger relateret til argumentation, normer samt rationalitet, og begreberne er derfor også udvalgt efter, hvorledes de bedst muligt kan supplere hinanden og dermed bedst muligt behandle den givne problemstilling.

3.1 Kommunikativ handlen

Formålet med Habermas' teori om den kommunikative handlen er, at den skal begrebsliggøre de samfundsmæssige livssammenhænge, der bliver formet af det modernes paradokser, hvilket han selv beskriver således:

Det drejer sig for det første om et begreb om den kommunikative rationalitet, som bliver udviklet tilstrækkelig skeptisk og alligevel modstår fornuftens kognitivt instrumentelle forkortelse; dernæst om et dobbelt samfundskoncept, som sammenknytter paradigmernes livsverden og system på en ikke blot retorisk måde; og endelig drejer det sig om en teori om det moderne, som forklarer de i dag stadig mere synligt fremtrædende typer af socialpatologier med den antagelse, at de kommunikativt strukturerede livsområder underkastes imperativerne fra selvstændiggjorte, formalt organiserede handlingssystemer (Habermas, 1981, s. 16).

I ovenstående citat præsenteres tematikkerne; kommunikativ rationalitet, system og livsverden samt hvordan det moderne organiserede samfund koloniserer livsverdenen.

Overordnet indebærer og forudsætter kommunikativ handlen etablering og opretholdelse af sociale relationer mellem mennesker, hvor det er meningsfuld interaktion mellem mennesker, der er i fokus hos Habermas (Edgar, 2006, s. 21). Isoleret set kan kommunikation karakteriseres som hverdagens aktiviteter, hvor igennem personer snakker til hinanden, deler information samt etab-

lerer og opretholder sociale relationer (Edgar, 2006, s. 42). Handlen, i sin simpleste form, skal her-
efter forstås som sproget både i sit mundtlige og skriftlige udtryk. Samlet set skal kommunikativ
handlen ikke udelukkende betragtes som videreformidling af information men indbefatter også
forestillingen om, at personer gør forskellige ting, når de kommunikerer. I forlængelse heraf opstil-
ler Habermas tre funktioner til hvilket formål kommunikativ handlen anvendes, hvor det tydeligste
formål dog er videreformidling af information, herefter oprettelsen af sociale relationer og ende-
ligt som udtryksform i forhold til holdninger og følelser, hvilket både kan være i form af direkte
sproglige ytringer samt eksempelvis toneleje og dialekt eller via kropssprog (Edgar, 2006, s. 22).

Det er dog væsentligt at pointere, at "i den kommunikative handlen er aktørerne ikke primært
orienteret mod egen succes; de forfølger deres individuelle mål under den betingelse, at de kan
afstemme deres handlingsplaner i forhold til hinanden på grundlag af fælles situationsdefinitioner"
(Habermas, 1981, s. 209). På denne måde er det den indbyrdes forståelseshandling, der knytter
enkelthandlingerne sammen, hvorfor handlen ikke alene kan reduceres til formålshandlen
(Habermas, 1981, s. 212). Habermas skelner hermed mellem resultat- og forståelsesorienteret
handlen. Indbyrdes forståelse er relevant i forhold til den kommunikative handlen og det er netop
i denne proces, at de handlende subjekter forsøger at opnå en vis enighed. En sådan kommunika-
tiv opnået indforståelse har et rationelt grundlag, hvor Habermas overordnet ser rationalitet som
handling, der baserer sig på viden, hvor rationalitetsformerne består i forskellen på hvordan
denne viden anvendes. Habermas tager hermed væsentlige forbehold med hensyn til, hvad der i
samfundet kan og bør studeres handlingsteoretisk i forhold til den kommunikative handlen.

3.2 Formalpragmatik

Habermas bruger formalpragmatikken som sondring mellem grundlæggende principper for forstå-
elsesorienteret, rationel kommunikation (Andersen & Kaspersen, 2007, s. 389). Han mener ikke, at
en samtale kan ses som en ensidig kommunikation. Habermas mener, at man bliver nødt til at se
på flere aspekter i en rationel kommunikation, nemlig tre *formale*. Det første formale er den ob-
jektive verden - det vil sige verden omkring os. Det kan både være på nationalt eller internationalt
plan, eller i en gruppe. Det andet formale er den sociale verden - det vil sige de sociale relationer
der indgår i samtalen, hvem taler med hvem. Det sidste formale er den subjektive verden - den
verden som taleren begår sig i, og de hensigter taleren har (Rostbøll, 2011, s. 25). Disse tre formale
er vigtige for at forstå meningen med den kommunikative handlen og derved forstå en argumen-
tation. Mere konkret knyttes der forskellige talehandlinger til de forskellige verdener. Talehandlin-
gerne tilknytter sig således, at de konstative talehandlinger retter sig mod den objektive verden,

de regulative talehandlinger retter sig mod noget i den fælles sociale verden og de ekspressive talehandlinger retter sig mod noget i den subjektive verden (Habermas, 1981, s. 256). Habermas' formalpragmatik beskriver hermed, hvordan formelle kvaliteter ved sproget og de relationer, der etableres ved brugen af det, implicit består af handlingskoordinerende og dermed en socialt koordinerede funktion (Eriksen & Weigård, 2003, s. 63).

I den objektive verden gælder, at aktøren forholder sig til omgivelserne som eksisterende fakta eller sagsforhold, enten som de ser ud i aktuel tilstand eller efter indgreb fra aktøren. Til denne verden hører en formålsrationel handlingsmodel. Modellen betyder, at den handlende på den ene side danner meninger om eksisterende sagsforhold og på den anden side udvikler hensigter med det mål at frembringe ønskede sagsforhold (Habermas, 1981, s. 125).

I modsætning til den objektive verden udgør den sociale verden interaktionen mellem aktørerne. Den sociale verden består af en normativ kontekst, der udgør de interaktioner, der berettiger mellem menneskelige relationer. Dette gælder alle aktører, der besidder tilsvarende normer (der accepteres som gyldige), som ligeledes tilhører samme sociale verden. Aktørerne er i dette tilfælde medlemmer af en social gruppe, hvor de orienterer deres handlinger i forhold til de fælles værdier. I den sociale verden hersker der fælles stærke værdier, som aktøren skal gøre op med gennem sine handlinger og således enten støtte eller bryde med (Habermas, 1981, s. 127). Aktører kan både følge normer i den objektive og den sociale verden ud fra logikken. I den objektive verden anerkender aktøren regler som fakta, hvilket man må tage højde for og efterfølgende vælge at rette sig efter for at undgå de konsekvenser, der muligvis kan opstå. I den sociale verden vil aktøren følge reglerne ud fra de socialiserede normer, som gruppen (samfundet) forventer, bliver overholdt (Eriksen & Weigård, 2003, s. 54-55). Det betyder, at den sociale verden sætter grænser for, hvad man kan og bør. Den objektive handlende behøver kun én verden at forholde sig til, hvor de normfølgende aktører må forholde sig til to verdener – den objektive og den sociale verden (Eriksen & Weigård, 2003, s. 55).

Den subjektive verden betegner den indre sfære – personlige oplevelser herunder hensigter, tanker holdninger og ønsker, som kun er tilgængelige for den enkelte, men kan yderligere tilgængeliggøres, ved at aktøren møder andre aktører med det udgangspunkt, at de ses som publikum. Ved *dramaturgiske* handlinger giver aktøren "de andre" et billede af sin subjektivitet (Eriksen & Weigård, 2003, s. 56). Selvom den subjektive verden er den primære, bliver aktørerne stadig nødt til at forholde sig til en ydre (objektiv og social) verden. Dette betyder at man her ligeledes skal forholde sig til to verdener (Eriksen & Weigård, 2003, s. 57).

3.3 Gyldighedskrav

Videre ser Habermas på gyldighedskrav, som tilhørerne kan gøre krav på i en dialog. Disse tre krav er sandhed, rigtighed og sandfærdighed. I *sandhed* ligger der de fakta, som den objektive verden fremlægger, med *rigtighed* henvises der til de normer, som er i den omkringliggende sociale verden og i *sandfærdighed* ligger der det sandfærdige udtryk for talerens egen subjektive verden (Rostbøll, 2011, s. 26). Er taleren succesfuld i disse gyldighedskrav kan tilhørerne enten godtage eller tilbagevise talerens argumenter. Det er vigtigt at forstå, at Habermas bruger disse redskaber for at danne en dialog og en kommunikativ handlen, der skaber så stor lighed som muligt i argumenterne.

For at komme frem til den kommunikative handlens gyldighedskrav, arbejder Habermas med en tredeling af rationaliteten. At være forståelsesorienteret må indebære kommunikation, hvilket betyder intersubjektivitet, hvilket ydermere betyder, at handlinger kan være rationelle ud fra forskellige kriterier:

Også normregulerede handlinger og ekspressive selvfremsættelser har, ligesom konstative talehandlinger, karakter af meningsfulde ytringer, der er forståelige i deres kontekst, og som er forbundet med en kritiserbar gyldighedsfordring. I stedet for at have reference til et objektivt sagsforhold har de referencer til normer og oplevelser (Habermas, 1981, s. 41).

Det vigtigste for Habermas er anerkendelsen af, at der udover et objektivt aspekt også er et socialt og subjektivt aspekt i enhver dialog, der kan forstås rationelt (Rostbøll, 2011, s. 27). Gyldighedskravene fungerer hermed kun, hvis der er en intersubjektiv anerkendelse af disse krav. Begrebet kommunikativ handlen forudsætter sproget som medium som en slags indbyrdes forståelsesproces, hvori deltagerne, idet de relaterer sig til en af verdenerne, fælles rejser gyldighedskrav som kan accepteres og efterkommes (Habermas, 1981, s. 142). Habermas rejser tre gyldighedsfordringer, nemlig kravene om:

- At det fremstillede udsagn er sandt
- At talehandlingen med referencer til gældende normativ kontekst er rigtig
- At den manifesterede talerintention er ment sådan, som den ytres (Habermas, 1981, s. 142).

De tre gyldighedskrav hænger dermed sammen med de tre rationalitetskriterier, som er knyttet til de respektive verdener; objektiv, sociale og subjektive. Den objektive verden for sandhed, den

sociale verden for normativ rigtighed, samt subjektiv sandfærdighed. Endvidere har alle krav en rolle i forbindelse med alle former for ytringer. Dette afhænger dog af, hvilken verden indholdet af ytringen relaterer sig til. Habermas mener, at det er aktøren selv, der har ansvaret for at beregne ytringen med sandhed, rigtighed og sandfærdighed. Det kan klares ved; " (...) at afmåle fit og misfit mellem talehandlingen på den ene side og de tre verdener, til hvilke aktøren med sine ytringer optager referencer, på den anden side" (Habermas, 1981, s. 143). Overholdes de tre gyldighedskrav, er der tale om en kommunikativ handling, og i modsat fald er der tale om en strategisk handling, hvor talen ses som et middel til at nå et mål. Kriterierne bygger ikke på indholdet i det, der er resultatet (argumentet), men derimod på den måde, hvorpå man kommer frem til dette. Det betyder ligeledes, at Habermas' rationalitetsforståelse er procedural. Proceduren består ved at holde fast i svarene, da de altid vil blive udsat, kritiseres og prøvet igen. Det betyder at det rationelle bliver, at man kan udføre det stærkeste argument til fordel for tvivlen (Eriksen & Weigård, 2003, s. 19).

Disse aspekter bidrager til en dialog, hvor argumenter og gode grunde tages til efterretning og derfor skaber en kommunikativ rationalitet i en social sammenhæng. Er der dog et magt- eller statusaspekt i de tilhørendes accept af talerens argumenter, går de gode grunde til grunde. Det betyder at ligeså snart, der er et aspekt af undertrykkelse eller underkuelse af de tilhørende, kan talerens ord ikke tages som gyldige (Rostbøll, 2011, s. 29).

3.4 Diskursetik

Hele Habermas' begrebsapparat hænger uløseligt sammen og diskursetik er ikke en undtagelse. Helt basalt betyder diskurs tale eller samtale med den implikation, at talen eller samtalen baserer sig på logiske slutninger og forklaringer af ord (Habermas, 1996, s. 5). Diskursetikken betyder endvidere, for Habermas, at moralske vurderinger gøres rationelle, da der før har været en forestilling om at moralske beslutninger og vurderinger kun kan ses som irrationelle og følelsesladede (Andersen & Kaspersen, 2007, s. 376). På baggrund heraf præsenterer Habermas en diskurs, der handler om hvordan man skal handle og forholde sig til ting og fænomener samt hvordan man forholder sig til hinanden i den sociale verden, hvilket han karakteriserer som en praktisk diskurs. Denne diskurs står hermed i kontrast til den teoretiske diskurs, hvor der tales om hvordan det forholder sig med ting og fænomener i den objektive verden (Habermas, 1996, s. 6).

Habermas definerer moral som det retfærdige og etik som det gode. Derudover definerer Habermas moral som en del af normer og etik som en del af værdier (Rostbøll, 2011, s. 53). Habermas

definerer moralske normer som det vigtigste niveau af diskursetikken, da det er normerne, der gør krav på universel gyldighed i en debat, derefter er det værdierne, der er med til at skabe en kollektiv opfattelse af det gode. Værdierne varierer, alt efter, hvilken samfundsmæssig kontekst de forbindes med (Eriksen & Weigård, 2003, s. 202). Moralske normer vil derfor være obligatoriske og en form for forpligtelse overfor samfundet. For eksempel kan en universel rettighed være, at du ikke må diskriminere andre religioner pga. religionsfriheden (ibid.).

For at normer bliver gyldige, skal disse universaliseres og dette gøres gennem en fælles diskurs, hvor alle parter er deltagende (Rostbøll, 2011, s. 48), og derved kan der gøres brug af *universaliseringsgrundsætningen (U)* der lyder således: "(...) de følger og bivirkninger, der (angiveligt) bliver resultatet for at tilfredsstillelse af hver enkelts interesse, hvis de følges generelt, skal kunne accepteres af alle berørte parter (og foretrækkes frem for kendte alternative reguleringsmuligheder)" (Habermas, 1996, s. 52). Denne sætning beskriver, hvordan en universalisering skal ske i forbindelse med at få konsensus om gyldige normer og derefter accepteres af alle parter i en debat. Sætningen udvikles videre således: "(...) hvis de følger og bivirkninger, der antageligt bliver resultatet af en *generel* efterkommelse af en omstridt norm, når *hver enkelts* interesser skal tilfredsstilles, *tvangsfrit* kan accepteres af alle" (Habermas, 1996, s. 86). Hermed beskrives det, at alle i en dialog skal høres og at alle kan acceptere argumenter, der bliver fremlagt som en norm. Derudover pointeres det videre i denne sætning at der ikke kan ske tvang i accept eller tilbagevisning af argumenter og derved kan der kun opnås konsensus, hvis debatten er herredømmefri. Universaliseringsgrundsætningen er en aktiv argumentationsregel (Eriksen & Weigård, 2003, s. 114). Der må derfor i alle former for moralsk argumentation indgå en sådan universaliseringsgrundsætning. Videre benytter Habermas den *diskursetiske grundsætning (D)*, der lyder således: "(...) at det kun er de normer, der kan gøre krav på gyldighed, der finder (eller vil kunne finde) samtykke hos alle berørte parter som deltagere i en praktisk diskurs" (Habermas, 1996, s. 86). Denne sætning er ment som en grundforestilling for diskursetik og hvad denne betyder for en debat. (D) betyder at de normer, der bliver accepteret i en debat og som er gyldige, vil kunne finde konsensus og derved blive den dominerende praksis. Normen kan dog altid blive udfordret af andre ved nye oplevelser, ideer eller beviser (Edgar, 2006, s. 46). Alle disse regler funderes i nogle rammer for selve samtalen og forløbet: "1) enhver må kunne deltage i diskussionen, 2) enhver må indføre og problematisere enhver påstand, 3) enhver må frit udtale sine indstillinger, ønsker og behov, 4) ingen må hindres i udøvelsen af disse rettigheder gennem tvang" (Andersen, 2007, s. 378).

4 Metode

Metodeafsnittet indeholder en kort kontekstbeskrivelse herunder en yderligere afgrænsning af det empiriske materiale relevant for dette projekt samt en validering heraf. Ydermere indeholder afsnittet de vigtigste overvejelser i forbindelse med det konkrete metodevalg og hvilken betydning, det har for projektet. Afslutningsvis præsenteres analysestrategien for foreliggende projekt, hvilket indebærer de videnskabsteoretiske overvejelser, operationalisering af teori og således opgavens teoretiske tilgang til empirien og hvordan teorien vil blive anvendt i denne konkrete sammenhæng.

4.1 Metodeovervejelser og -valg

Dette projekt baserer sig alene på kvalitativ metode og mere specifikt gøres der brug af dokumentarisk metode, hvilket vil sige, at skriftlige dokumenter anvendes som eneste informationskilde (Duedahl, 2007, s. 58). Denne metode er relevant i nærværende projekt, da den har bedst muligt belæg for at kunne afdække problemstillingen, da den dækker over den fremgangsmåde, der sikrer en stringent analyse af dokumenters indhold og anvendelse. Relevant i projektet er netop argumentationsgrundlaget i forhold til omskæring af drengebørn i Danmark, herunder normer, og derfor er det dokumentets indhold, der er i fokus. Fremgangsmåden bag dokumentarisk metode er således anvendelig til at sikre valideringen af det empiriske materiale med henblik på videre kodning, hvor kommunikationens indhold kan grupperes i meningsenheder for videre at danne en sammenhæng mellem de forskellige dokumenter og deres indhold. I dette metodeafsnit vil der derfor blive gjort brug af den dokumentariske metode på det empiriske materiale, for at sikre de benyttede dokumenters validitet.

Brugen af allerede eksisterende dokumenter har en række udfordringer, såvel som fordele, hvor den mest gennemgående er, at allerede eksisterende dokumenter ikke giver mulighed for at producere helt nyt materiale, hvilket kan besværliggøre forskningsprocessen, da dokumenterne ikke retter sig specifikt mod forskningsspørgsmålet og hermed den givne problemstilling (Duedahl, 2007, s. 59). I den forbindelse vil der i dette projekt stadig blive produceret ny data indenfor feltet, det vil dog blive produceret ud fra empiri, der allerede er tilvejebragt. I forlængelse heraf vurderes dokumenternes værdi som kilde netop ud fra det spørgsmål, der stilles og derfor udvælges dokumenterne overordnet efter projektets konkrete afgrænsning, hvilket kan kategoriseres under det *funktionelle kildesyn* (Duedahl & Jacobsen, 2010, s. 53). Dokumentarisk metode kan endvidere, i forhold til mange andre metoder, betegnes som værende en *diskret forskningsmetode* (Duedahl &

Jacobsen, 2010, s. 18), hvilket vil sige, at man i arbejdet med dokumenterne ikke er i fysisk kontakt med de mennesker, hvis ytringer man studerer. Der sker således ikke en direkte personlig påvirkning af det forskede felt (Duedahl & Jacobsen, 2010, s. 19). Hermed ikke sagt, at personlig påvirkning er hundrede procent undgået, dog tilstræbt, men empirien er naturligt underlagt en afgrænsning og er derfor også et udtryk for en dataselektion herunder valg og fravalg.

Sproget betragtes i følgende projekt som noget, der har et liv i sig selv og dermed som noget, der kan undersøges og analyseres særskilt, hvorfor det netop er dokumenternes skriftlige indhold, der er relevant for videre analyse. Det er dog væsentlig at klarlægge dokumenternes væsen i forhold til den konkrete problemformulering og afgrænsning inden brug således, at udvælgelsen af dokumenter netop styres af projektets formål. Derfor er der en række forhold, der tager hensyn til, inden dokumenterne kan anvendes til videre analyse. I forlængelse heraf er det særligt vigtigt forud for en dokumentanalyse, at gøre sig nogle overvejelser omkring dokumentets oprindelse samt afsender og hermed dokumentets forfatter. Endvidere er det vigtigt at afdække forfatterens formål (Duedahl & Jacobsen, 2010, s. 32).

Erkendelsen af, at alle beskrivelser eller dokumenter på en eller anden måde er historisk eller kulturelt bestemt, har længe domineret dokumentarisk metode, hvorfor forfatterens interesser og dagsordner er vigtige. Det er endvidere væsentligt at forholde sig til forfatterens samfundsmæssige rolle. Det empiriske materiale i nærværende projekt er sekundære kilder i form af avisartikler og TV debatindslag, hvor det således er en journalist, der er forfatteren. Når der er tale om journalister, er det ligeledes vigtigt, at tage højde for det givne medie, hvori dokumenterne er trykt, da arbejdsgiveren kan have en indflydelse på måden, hvorpå dokumentet er skrevet og således også den version af virkeligheden, der videreformidles (Duedahl & Jacobsen, 2010, s. 32). I forlængelse heraf er dette af ligeså stor relevans for de dokumenter, der er skrevet af privatpersoner og dermed trykt som kronikker eller debatindlæg, da de også er et udtryk for en redaktionel selektion. Da genstanden for analysen netop er sproget og det aktuelle argumentationsgrundlag udtrykt via dokumenterne, er det ikke udelukkende dokumentets afsender, der betragtes som aktører men ligeledes de personer, der optræder i dokumenterne såsom; eksperter, politikere, religiøse personer, generelt interviewede og andre citerede personer.

Endeligt behøver et dokument i dokumentanalyse generelt ikke at være et skrevet dokument og kan derfor også være et tv-indslag, et billede, en paragraf eller noget helt fjerde. Men skal dokumentet bruges til besvarelse af en problemformulering, er det nødvendigt at vurdere dokumentets

kvalitet i forhold til selve problemstillingen (Duedahl & Jacobsen, 2010, s. 54-55), hvorfor de anvendte avisartikler suppleres med TV debatindslag.

4.2 Præsentation af empiri

Følgende afsnit vil indeholde en kort casebeskrivelse herunder en uddybelse af projektets afgrænsning i forhold til de valgte dokumenter. Afsnittet udgør således en empiripræsentation samt en konkretisering af det empiriske materiale.

Debatten om omskæring af drengebørn i Danmark har, som før nævnt, været aktuel i flere omgange og omhandler overordnet retten til, det etiske samt det sundhedsmæssige aspekt ved omskæring af drengebørn. Debatten er international, men i denne sammenhæng ses den i et nationalt perspektiv, da emnet i tidsperioden januar 2012 til marts 2013 har været genstand for en debat, der har været bredt dækket i de danske medier. I dette projekts diskussion, vil det internationale perspektiv blive behandlet.

Projektets problemstilling kan rubriceres under flere tematikker, hvor der endvidere kan tilføjes det politiske samt religiøse aspekt til ovenstående. Problemstillingen favner hermed bredt, hvorfor den også inkluderer en lang række aktører. Selve debatten om omskæring af drengebørn i Danmark har unuanceret set to sider – en side for og en side imod omskæring, og sidste sommer blussede debatten op igen, efter at det blev gjort ulovligt at omskære drengebørn i Köln, Tyskland. Som det nævnes i 21 søndag fra 17. marts 2013, så "sætter [det] nu gang i en international debat, for mens cirka 75 % af de amerikanske mænd er omskåret, så vurderede en domstol i Tyskland i sommer, at omskæring mod børn, er vold" (Danmarks Radio, 2013a). Derudover er det en artikel fra en række amerikanske læger fra marts 2013, der konkluderer at "De sundhedsmæssige fordele ved omskæring af nyfødte drengebørn overstiger risiciene" (Danmarks Radio, 2013a), der igen har gjort debatten aktuel. Problemstillingen bliver hermed først og fremmest debatteret i det amerikanske lægefaglige tidsskrift "Pediatrics", hvor debatten heri tematiserer det sundhedsmæssige aspekt ved omskæringen i henhold til vejledning for og imod indgrebet. Dette blev i den danske debat introduceret i TV programmet 21 søndag. I forlængelse heraf har debatten bredt sig til andre medier og hermed er andre aktører også blevet inkluderet i debatten, hvor politikere, journalister samt lægfolk skal nævnes. I denne forbindelse har debatten udviklet sig til også at omhandle andre af de ovenstående tematikker, hvor der også er blevet rettet et fokus på religionsfrihed overfor børnerettigheder samt menneskerettigheder.

For at besvare problemformuleringen bedst muligt er der et behov for et gennemgående og udtømt empirisk materiale defineret af en klar afgrænsning, hvilket i nærværende projekt har betydet en gennemgang af danske medier i forhold til den givne afgrænsning. Dette er afgrænset på baggrund af, at debatten har været aktuel i flere omgange og derfor er det mest nærliggende at afgrænse det til den seneste debat. Empirien er således afgrænset af tid og sted, hvor det internationale perspektiv umiddelbart er frasortet det empiriske materiale i tillæg til den tidsmæssige afgrænsning.

Afsender	Antal dokumenter per afsender	Sektion	Antal dokumenter per type afsender
Pediatrics	N=4		AAP n=3, Morten Frisch et al.=1
Politiken	N=25	Debat n=14, Indland n=4, Videnskab n=1, Politik n=2, Udland n=2, Kultur n=2	Journalist n=13, Lægfolk n=8, Nøgelperson n=1, Ritzau n=2, Politiker n=1
Information	N=9	Debat n=7, Ekspert: n=1, Udland n=1	Journalist n=2, Lægfolk n=3, Nøgelperson n=2, Læge n=2
Jyllands-Posten	N=11	Debat n=9, Indland n=2	Lægfolk n=9, Journalist n=1, Ritzau n=1
Kristelig Dagblad	N=28	Debat n=17, Udland n=1, Kirke&tro n=2, Danmark n=7, Bøger & kultur n=1	Journalist n=10, Lægfolk n=14, Politiker n=2, Nøgelperson n=1, Læge n=1
Danmarks radio	N=9	Nyheder n=5, Politik n=2, 21 Søndag n=1, Gadens Parlament n=1	Ritzau n=2, Journalister n=7
Weekendavisen	N=8	Opinion n=5, Debat n=2, Ideer n=1	Lægfolk n=7, Journalist n=1
Total	N=94		

De i alt 94 artikler er valgt på baggrund af deres relevans samt brugbarhed, hvilket betyder at de artikler, der er valgt fra, er blevet det pga. mangelfuldhed i forhold til problemformuleringen, afgrænsningen samt de fire kriterier i forhold til dokumentanalyse, se afsnit 4.3.

Med lægfolk menes ikke offentlige personer og der skelnes i denne kategori ikke på baggrund af profession.

Formålet med at anvende disse dokumenter er, at de supplerer hinanden og derfor repræsenterer forskellige aktørers holdning til debatten og hermed illustreres den bredest muligt og bidrager til en nuanceret analyse.

4.2.1 Dokumenttype

Formålet ved at anvende dokumenter herunder avisartikler samt TV debatter som informationskilde er, at disse dokumenter bidrager med data om det rationelle udtrykt ved dokumentets oprettelse og dermed også fikseret i tid. For at definere et dokumentets karakter er det netop væsentligt at tage udgangspunkt i, hvilke aktører dokumentet vedrører på et givent tidspunkt, hvor det mere konkret er gavnligt at skelne mellem primære, tertiære og sekundære dokumenter (Lynggaard, 2010, s. 138). Nærværende projekt baserer sig primært på avisartikler herunder artikler af forskellig art, hvilket vil sige, at dokumentgrundlaget inkluderer både nyhedsartikler, debatindlæg, debat-svar og kronikker. Dette suppleres med TV debatter, hvor forskellige aktører diskuterer den konkrete problemstilling i regi af det pågældende programs sendeflade. Fællesnævneren for ovenstående dokumenttyper er netop, at de i princippet er tilgængelige for alle i tillæg med, at de tidsmæssigt er produceret efter den begivenhed de referer til, hvilket rangerer dem som tertiære kilder. Disse kilder er hermed repræsenteret ved at være en analytisk bearbejdning af en begivenhed, en vis tid efter det refererede hændelsesforløb. I denne sammenhæng er det væsentligt at konkretisere, at selve omskæringen ikke forstås som værende den specifikke begivenhed, der udløser kildernes tilblivelse og anses dermed ikke som genstand for den tidsmæssige kontekst. I forlængelse heraf skal refereres til opgavens afgrænsning, hvor den relevante tidsperiode angiver det tidsrum hvor debatten igen er blevet aktuel på baggrund af henholdsvis den tyske lov vedrørende omskæring og den omtalte rapport udarbejdet af AAP, hvorfor det netop er disse to begivenheder, der udgør den begivenhed de forskellige artikler refererer til. Dog betragtes rapporten udarbejdet af AAP ikke som en primær kilde men som en sekundær kilde. Dette gør den på grund af, at den, som ovenstående kilde, i princippet også er offentlig tilgængelig samtidig med, at den ikke baserer sig på ny forskning eller en nyligt udført undersøgelse, men rapporten baserer sig på allerede eksisterende materiale omhandlende omskæring. Endvidere er den udarbejdet uden at have offentligheden som umiddelbar målgruppe. Det er ikke nødvendigvis tilfældet, at man tilkommer sandheden i højere grad ved at benytte sig af primære eller sekundære kilder frem for tertiære kilder, der hovedsageligt er anvendt i nærværende projekt, men imødekommen af sandheden kan gøres ved, at have fokus på den type af information tilgængelig via de forskellige kilder og de anvendelsesmuligheder knyttet hertil (Lynggaard, 2010, s. 139). I forhold til nærvæ-

rende projekt er sekundære og tertiære dokumenter netop mest formålstjenlige, da formålet i dette projekt er en kortlægning og analyse af den givne debat omhandlende omskæring af drengebørn i Danmark, hvor både politikere, sundhedsfaglige personer, journalister, lægfolk, samt religiøse personer ønskes inkluderet.

4.3 Fremgangsmåde

Det følgende vil først og fremmest indeholde en beskrivelse af den konkrete fremgangsmåde anvendt i forhold til indsamling af dokumenter. Følgende kan endvidere karakteriseres som værende en systematisk skepsis, hvilket vil sige at der sker en overordnet gennemgang af de udvalgte dokumenter, hvor dokumenternes relevans bestemmes ud fra deres budskab, kontekst og kvalitet. Til at starte analysen er det således vigtigt, som før nævnt, at der vurderes hvor god kvaliteten af de valgte dokumenter er, i forhold til den problemstilling, der er fremlagt (Duedahl & Jacobsen, 2010, s. 55), hvilket i dette projekt gøres ved at fokusere på fire hovedkriterier; autencitet, troværdighed, repræsentativitet og betydning. Når disse fire kriterier bliver overvejet i en dokumentanalyse, vil dokumentet blive systematisk "tjekket" for faldgruber, såsom forfalskninger eller ensretninger af en debat og således kan dokumenterne anvendes til videre analyse.

4.3.1 Generering af dokumenter

Metoden til genereringen af dokumenter i nærværende projekt kan identificeres som værende *sneboldmetoden*, hvilket vil sige, at problemstillingen bliver afdækket ved at forfølge indbyrdes referencer mellem dokumenterne indenfor den definerede afgrænsning således, at der til slut ikke dukker nye eller ukendte dokumenter op. Dokumenterne placerer sig på denne måde i et felt af andre dokumenter ved at referere til hinanden eller referere direkte til moderdokumentet. Som udgangspunkt herfor er AAP rapporten, der som før nævnt er genstand for den afgrænsede tids-horisont, hvorfor denne rapport karakteriseres som moderdokumentet. I samme ombæring som den tyske lov vedtaget i Köln.

Som værktøjer hertil er der blevet gjort brug af søgemaskinen og mediearkivet Infomedia samt google-søgninger. Måden hvorpå disse værktøjer er blevet anvendt er, at der er blevet foretaget en umiddelbar søgning på omskæring som specifikt nøgle- og søgeord. Naturligt dukker der en lang række artikler og andre dokumenter frem omhandlende dette overordnede tema, hvorefter disse er blevet sorteret afhængigt af tidspunktet hvori de er fremstillet. På denne måde bliver alle dokumenter fremstillet forud for de to begivenheder, der har forårsaget debattens genopståen, sorteret fra. Sneboldmetoden giver anledning til generering af dokumenter af varierende betydning for den konkrete problemstilling, hvorfor der endvidere blev foretaget en sortering således at

dokumenternes oprindelse begrænser sig til medier såsom DR, Politiken, Jyllands-Posten, Information, Kristeligt Dagblad og Weekendavisen, der alle er medier, som havde behandlet problemstillingen i længere forløb, hvorfor medier såsom Ekstrabladet og Berlingske Tidende er blevet frasorteret, da problemstillingen heri kun er blevet behandlet sporadisk. Måden hvorpå problemstillingen er blevet behandlet i de repræsenterede medier, er endvidere af varierende karakter, hvorfor endnu en sortering har været nødvendig. Denne sortering omhandler valg i forhold til hvilke dokumenter, der skulle medtages i forhold til dokumenternes forfatter(e). Hvor de fleste er skrevet af journalister, er andre eksempelvis skrevet af politikere og lægfolk. I forhold til denne problematik er valget faldet på, at kommentarerne tilknyttet dokumentet på den respektive hjemmeside vælges fra, hvorimod debatsvar indrykket som artikler medtages. Dette er tilfældet, da disse onlinedebatter har tendens til at blive usaglige og uden direkte relevans til den pågældende afgrænsning. Dette vil altså sige, at dokumentgrundlaget ikke inkluderer dokumenter, der ikke har været under redaktionel behandling. Endvidere er det selve debatten, der er i fokus, hvorfor alle forfattere af dokumenterne rangeres lige højt således, at både politikere, journalister, lægfolk, sundhedsfaglige personer og religiøse personer er repræsenteret i dokumentgrundlaget.

4.3.2 Autencitet

Det første punkt i forhold til validering af et valgt dokument er *autencitet*, der behandler dokumentets relevans i forhold til den givne problemstilling i henhold til, om dokumentet er hvad, det giver sig ud for. Det er derfor selve dokumentets oprindelse der ses på. I forhold til at vurdere autenciteten af dokumenterne i nærværende projekt opdeles dokumenterne i kategorierne TV debatter, debatindlæg, debatsvar, kronikker samt nyhedsartikler. Men det væsentligste er om dokumenterne indeholder åbenlyse faktuelle fejl eller er inkonsistente i deres fremstilling. I forhold til TV debatterne kan autenciteten være svært at vurdere, da sådanne dokumenter er mere manipulerbare end tekstbårne dokumenter, da dokumenterne bliver redigeret og klippet sammen i forhold til det pågældende formål. I denne forbindelse er Gadens Parlament direkte transmitteret og er derfor autentisk i forhold til 21 Søndag. Dog er 21 Søndag mere faktuel orienteret og saglig i formidlingen af debattens indhold, hvor Gadens Parlament har en mere subjektiv stillingtagen til debattens indhold. Debatindlæg, debatsvar samt kronikker kan sidestilles med Gadens Parlament, hvor der heri er en gennemgående subjektiv udlægning af debatten. Ligeledes kan nyhedsartiklerne sidestilles med 21 Søndag, der er af mere informativ karakter funderet på fakta. I denne forbindelse karakteriseres fakta som værende direkte henvisninger til de pågældende begivenheder forud for debatten samt referencer til de moderdokumenter relevant for empiriens afgrænsning.

4.3.3 Troværdighed

Det andet punkt er *Troværdighed*, der har fokus på selve forfatterens dagsorden og hvordan den fortolkes. Dokumenter skal grundlæggende forstås som sociale produkter i den forstand, at de bliver produceret med en særlig hensigt for øje og det er derfor væsentligt at vurdere dokumenternes oprigtighed i forhold til den givne problemstilling (Duedahl & Jacobsen, 2010, s. 59). I den forbindelse er gennemgangen af dokumenttypen ligeledes vigtig i forhold til troværdigheden af henholdsvis primære, sekundære og tertiære kilder. Her er det centralt at fremhæve, at størstedelen af det empiriske materiale, som før nævnt, baserer sig på avisartikler, er fremstillet med henblik på et publikum og kan betragtes som værende beretninger. Især nyhedsartikler er produceret af journalister, som oftest er bestilt af nogen og betalt af nogen. Måden hvorpå de forskellige artikler er produceret, inklusiv indholdet, er derfor præget af det respektive medie herunder den redaktionelle linje. Her skal især nævnes Kristeligt Dagblad, der opfylder en bestemt rolle i debatten og derfor kan betragtes som værende åbenlyst værdiladet i forhold til fremstillingen af dilemmaerne i debatten. Indholdet og fremstillingen af debatten er derfor præget af den sammenhæng dokumentet indgår i. I forlængelse heraf skal nævnes Gadens Parlament, der på trods af den direkte transmission, stadig er et udtryk for en iscenesat debat, der relaterer til DR's samfundsrolle og således har til hensigt at videregive debattens synspunkter på en specifik måde. På denne måde er der et iscenesættelsesperspektiv samt performance-element involveret i denne type af dokumenter (Duedahl & Jacobsen, 2010, s. 62). I forhold til nyhedsartikler er de fleste heraf produceret på baggrund af enten pressemeddelelser eller interviews med politikere eller andre implicerede personer. Disse dokumenter er ligeledes underlagt et politisk pres fra den redaktionelle linje i ligeså høj grad som de er domineret af, at artiklerne er produceret med avissalg for øje. Der er eksempelvis stor forskel på, hvordan henholdsvis Politiken, Jyllands-Posten, Information samt Weekendavisen behandler den givne problemstilling, hvor forskellen ligger i hvor meget spaltepads problemstillingen får, samt hvem der interviewes og hvilke sektioner disse artikler bliver trykt i. Både Jyllands-Posten og Weekendavisen giver mest spaltepads til debatindlæg samt kronikker og på denne måde gives der også plads til mere private motiver og tilkendegivelser i forhold til den pågældende debat. Hvorimod Information og Politiken vægter den politiske og informative vinkel højere således, at artiklerne får karakter af menings- samt stemningsartikler, hvilket vil sige, at holdninger, stemninger og følelser tilstræbes.

4.3.4 Repræsentativitet

I det tredje punkt er der fokus på om dokumentet er *repræsentativt* for problemformuleringen. Det vil sige om det er muligt at finde meget materiale om emnet og andet materiale, der har de samme begreber og holdninger (Duedahl & Jacobsen, 2010, s. 71). I denne forbindelse er der blevet gjort brug af flere former for søgemaskiner med det formål at få den bredest mulige adgang til artikler relateret til den givne problemstilling. I forhold til om alle trykte artikler har været tilgængelige via infomedia er usikkert men tilfældet er, at gennem gentagne søgninger både via Infomedia samt Google og de respektive mediers hjemmesider blev det tydeligt, at artiklerne begyndte at gå igen således at emnet synes udtømt, indenfor den pågældende afgrænsning. Dog faldt valget på at frasortere nogle medier og på denne måde er de holdninger udtrykt i tabloidmedierne samt onlinedebatkommentarerne ikke repræsenteret.

4.3.5 Betydning

Til sidst er det vigtigt at have fokus på dokumentets *betydning*. I forlængelse heraf er det væsentligt, at man forstår indholdet med fokus på de valg og fravalg det er et udtryk for. Herunder er fokus på, hvorfor dokumentet er udarbejdet og hvilke betydninger, der er tillagt dokumentet (Duedahl & Jacobsen, 2010, s. 73). De forskellige medier kan hermed forstås som værende medvirkende til, at markedsføre en bestemt opfattelse af, hvad der ligger til grund for den specifikke handling og forståelsen heraf. Det er her vigtigt at nævne, at begreber og anvendelsen heraf er medvirkende til at definere opfattelsen af den verden vi lever og handler i. Her er det relevant at beskrive de begreber, der hyppigst bruges i relation til den givne problemstilling, hvor ingen af medierne kan betegnes som værende eksplorative i forhold til deres dækning af problemstillingen og dermed kan de heller ikke betegnes som værende fordomsfri i deres udlægning af debatten. I det følgende nævnes kun de medier, der videreformidler begreberne tydeligt og fokuseret mod en specifik udlægning af debatten. I forhold hertil er de mest fremtrædende artikler dem fra Kristeligt Dagblad, hvor begreber som ret, religion, ritualer, etik og kultur placerer problemstillingen i et felt af for og imod omskæring, hvor ovenstående begreber definerer problemstillingen som et religiøst og kulturelt dilemma med fokus på barnets ret til egen krop kontra religionsfrihed og retten til fri praktisering af religiøse ritualer. De begreber eller vinkler, der dominerer debatten i Politiken, er politik, forbud, ansvar, sundhed kontra vold og generel information om forhud og dens funktion. Videreformidlingen bærer her præg af den politiske debat vedrørende de forskellige politiske partiers holdninger til et eventuelt forbud, herunder placering af ret og ansvar samt et mere følelsesladet og subjektivt indblik i enkeltpersoners forhold til indgrebet. Gadens Parlament, Jyllands-

Posten samt Weekendavisen åbner for en mere debatorienteret tilgang, hvorfor disse dokumenter også afspejler en mere subjektiv og følelsesorienteret tilgang til de i forvejen dominerende begreber. Det handler således også her om politisering, ret til egen krop kontra religionsfrihed, vold, ritualer, tolkning af religion, forbud og demokrati, hvorudfra problemstillingen debatteres og forstås.

I forhold til at forstå betydningen af et givent dokument bør det tages i betragtning, at et dokument kan tolkes på mindst tre måder: ud fra afsenderen, meddelelsen og modtageren (Duedahl & Jacobsen, 2010, s. 73). Hvor ovenstående giver et indblik i, hvorledes afsenderen har en effekt på de givne dokumenter, er det relevante for videre analyse selve argumentationerne i dokumenterne og dermed også udlægningen af dokumenterne således af dokumenterne afkodes deres indhold.

4.3.6 Konklusion på dokumentanalyse

I forhold til dokumenternes autencitet betragtes ingen af dokumenterne som værende forfalskninger men forholder sig varierende til fakta og videreformidling af den konkrete begivenhed forud for debatten. De anvendte artikler anses hermed for værende troværdige i forhold til det, de er et udtryk for og de forskellige hensigter er endvidere medvirkende til at nuancere debatten således, at problemformuleringen bedst muligt besvares. Dokumenterne anses endvidere for værende repræsentative i forhold til den definerede afgrænsning, hvor flere relevante aktører er blevet inkluderet. Med henblik på dokumenternes betydning danner de dominerende begreber en forståelseshorisont hvorfra debatten forstås og dermed videreformidles en bestemt betydning af debatten. Denne dokumentanalyse og stillingtagen til det empiriske grundlag, bidrager hermed til en validering og forståelse af det empiriske grundlag.

4.4 Databehandling

Følgende afsnit vil behandle hvordan materialet i projektet er blevet bearbejdet herunder en gennemgang af den konkrete databehandling i NVivo, overvejelserne forbundet hermed og en kort præsentation af resultaterne.

Efter søgning af dokumenter har det i nærværende projekt været væsentligt systematisk at kategorisere de givne dokumenter, så de videre kan bruges i en analyse. I denne sammenhæng er der blevet gjort brug af databehandlingsprogrammet NVivo, der kan være behjælpeligt med systematisk kodning af store mængder rå data (Binderkrantz & Andersen, 2011, s. 9). Programmet NVivo er netop specielt egnet til kvalitative data, herunder dokumenter, lydfiler og video (Binderkrantz &

Andersen, 2011, s. 9). Det primære formål ved brug af NVivo er, at programmet anskueliggør systematiseringen og kategoriseringen af det empiriske grundlag herunder argumentationerne.

4.4.1 Kodning

Ved kodning bliver alle dokumenter gennemgået sætning for sætning i sammenhæng med at materialet bliver inddelt i bestemte kategorier og temaer også kaldet *noder*. Således er alle dokumenter blevet importeret til NVivo, hvor både Gadens Parlament og 21 Søndag er blevet transskriberet inde i programmet. I forbindelse hermed blev der foretaget en meningskondensering, der kondenserer stort datamateriale så det er hovedbetydningen af materialets argumenter, der er blevet transskriberet (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 227). I forbindelse med denne meningskondensering har det været formålet at udvælge de pointer, der er blevet fremlagt i TV indslagene og derfor er de dialoger, der ikke er af relevans for projektet, ikke medtaget. Dog er disse meningskondenseringer transskriberet nogenlunde efter, hvad der i debatten blev sagt og er derfor ikke transskriberet ind som direkte skriftsprog.

Måden hvorpå kodningen er foretaget, baserer sig overordnet på en induktiv strategi, hvilket vil sige, at de kategorier, der er genstand for videre analyse, er blevet afgjort ud fra det empiriske materiale. Således er kategorierne systematiseret og inddelt hierarkisk på baggrund af det relevante empiriske materiale og tematikkerne heri, hvor der således er opstået nogle over- og underkategorier (Binderkrantz & Andersen, 2011, s. 57). Disse kategorier er endvidere medvirkende til at fremhæve og overskueliggøre det relevante i forhold til videre analyse. I den forbindelse er det benyttede data blevet kodet i forskellige kategorier, der er blevet oprettet under gennemlæsning. Hvis en af de eksisterende kategorier ikke er blevet betragtet som værende dækkende for artiklen eller argumenter repræsenteret heri, er der undervejs blevet oprettet flere kategorier. I den forbindelse er der også blevet oprettet underkategorier, der har passeret til overemnerne, som for eksempel at "Jødedom" er blevet placeret som underkategori til "Religion". Se kategorier og underkategorier i bilag 1.

4.5 Præsentation af resultater

De kodede kategorier tager udgangspunkt i nogle overkategorier, der hedder religion, vold, kultur, politik, handlingsforløbet, fagligt og etik. Disse kategorier er blevet oprettet med udgangspunkt i de dele, der er blevet anset som vigtige for at gennemgå den store mængde data. Derudover er der kommet underkategorier, der er blevet til ved dobbeltkodning, hvor det kodede materiale er kodet igen i mindre underoverskrifter. Da datamaterialet i nogen grad har været opstillet indenfor bestemte kategorier, har det været oplagt at benytte nogle af de samme kategorier i kodningspro-

cessen og da aktørerne er blevet opridset i meget af de empiriske datamateriale, har det været effektivt at opstille forskellige fløje af debatten, gennem disse aktører. For at kunne skille argumenterne ad, er der opstillet en religionskategori, med underkategorier, der har deres fokus på Islam og Jødedommen, samt Kristendommen. Det er tre aktører, der på sin vis er mest markante i debatten. Herunder har der også været opstillet nogle kategorier, der har kunnet afdække debatten videre, som for eksempel kultur og islamkritik. Andre kategorier, såsom sundhed og etik er derfor også blevet sat i sammenhæng med andre aktører, der har haft for eksempel sundhedsfagligt fokus i argumenterne.

4.5.1 Muligt bias ved resultaterne

Det er vigtigt, at være bevidst om, at denne kodningsproces kan være et udtryk for en form for dataanalyse. Dette kan ses ved, at selve metodens udgangspunkt og den måde som de forskellige kodningskategorier er blevet oprettet på, nødvendigvis er påvirket af forskerens subjektive forestilling om, hvordan denne debat er. Det er derfor vigtigt at pointere, at der i hele projektet har været bestræbelser på at lave disse kategorier så meningsneutrale som muligt, så analysen præges af det empiriske materiale og ikke af forforståelser, der kan være forbundet med kodningen

4.6 Dataanalyse

Følgende afsnit indeholder en beskrivelse af projektets analysestrategi, hvilket inkluderer det videnskabsteoretiske ståsted og dermed også den projektets tilgang til empiri. Endvidere består afsnittet af operationalisering af teori, der beskriver, hvordan teorien anvendes og forstås i analysesammenhæng.

4.6.1 Videnskabsteori

Med Habermas bliver et nyt forskningsprogram introduceret til Frankfurterskolen og den kritiske teori, hvor fokus rettes mod at afdække efterkrigstidens kapitalistiske velfærdssamfunds pacifisering af klassekonflikten, hvilket yderligere kan konkretiseres til at omhandle en kritik af det moderne samfunds fragmentering af individernes bevidsthed (Elling, 2009, s. 210). Habermas' teori om den kommunikative handlen er netop svaret på undertrykkelsen af egen indre natur, hvor rationel argumentation og gensidig forståelse er afgørende og der fokuseres hermed på en subjekt-subjekt-relation. I denne forbindelse skal erkendelse betragtes som en erfaringsproces, der ikke udelukkende er baseret på et logisk forhold mellem subjekt og objekt men denne erfaringsproces relaterer sig til den objektive, den sociale eller den subjektive verden (Sørensen, 2010, s. 195). Denne interaktion udvikler hermed erkendelseshorisonten således, at den omfatter mere

end den relation, der er bestemt mellem subjektet og den konkrete kontekst (Elling, 2009, s. 219). Sandhed er, for Habermas, intersubjektivt og pragmatisk afgjort, hvilket vil sige, at videnskabelig sandhed afgøres gennem enighed, hvor denne opnås gennem en samtale orienteret mod forståelse baseret på sandhed, rigtighed og sandfærdighed (Fuglsang & Olsen, 2009, s. 36). I forbindelse med nærværende debat om omskæring af drengebørn i Danmark, er denne betragtning væsentlig, da projektets formål ikke er at vurdere om omskæringen er skadelig eller ej, men fokus er i stedet på debatten og hvilke argumentationer denne baserer sig på. Alligevel er det ud fra ovenstående betragtning omhandlende enighed opnået gennem forståelse, sandhed, rigtighed og sandfærdighed muligt, at vurdere videnskabelig sandhed. Dette er dog kun tilfældet, hvis der er en række forhold forbundet med den kommunikative handlen samt diskursetik, der bliver overholdt. Habermas' teori omhandler hermed "(...) to eller flere kommunikationsdeltageres søgen efter indbyrdes forståelse om udsagn, der relaterer sig til den ydre, den sociale eller den enkeltes subjektive verden" (Fuglsang & Olsen, 2009, s. 219), hvilket netop vil være genstand for forestående analyse. Dette vil konkret blive gjort ved at sammenholde de forskellige argumentationer i debatten. Relevant i forhold til nærværende analyse er således sproget og intersubjektivitetens afgørende rolle, hvor menneskets rationelle praksis materialiseres i historie, krop og sprog dog med det fokus, at denne materialisering i stadig mindre grad sikres af traditionen og i højere grad af den konsensus, der kan opnås gennem kommunikativ handlen. I forlængelse heraf baserer gyldigheden sig netop på den intersubjektive proces, hvilket vil sige, at gyldigheden bestemmes af de handlende selv og er dermed ikke forudbestemt eller bestemt udefra (Fuglsang & Olsen, 2009, s. 220). I sammenhæng med empirien som samlet enhed skal dette forstås således, at debatten udviklet i tidsrummet 2012-2013 og argumentationerne forbundet hermed udgør den intersubjektive proces hvorudfra gyldighed er forsøgt opnået. Meningsudvekslingerne i pågældende debat, er hermed udbytterige i den forstand, at disse er medvirkende til opnåelse af en eventuel fælles forståelse, hvis elementerne for kommunikativ handlen vel at mærke funderer. Disse elementer er netop genstand for videre analyse.

4.6.2 Operationalisering af teori

I forhold til anvendelsen af Habermas' begreber er det vigtigt at gøre klart, at han i nærværende projekt er blevet tolket og forstået på en bestemt måde. Denne tolkning og forståelse af Habermas er baseret på primærtekster fra Habermas samt andenhåndskilder, der på denne måde fungerer som mellemlid og naturligt også præger nærværende stillingtagen samt anvendelse og brug af Habermas.

Formålet med analysen er ikke at fokusere på den enkelte sætning, men derimod interaktionen mellem mennesker og argumentationerne forbundet hermed. Det er således ikke nok med en ensidig kommunikation i en rational kommunikation, men derimod skal der flere aspekter indover. Her er der tale om Habermas' tre formale: den objektive, sociale og subjektive verden. Gennem analyser af sproget, der netop er grundlaget i omskæringsdebatten, mener Habermas at mennesket forholder sig til de tre verdener. Dette sker ved, at der benyttes konventioner, der "styrer" samtalen i den givne verden (Habermas, 1981). Disse tre formale er hermed vigtige i forhold til, at forstå hvorfor taleren argumenterer på den pågældende måde. Opdelingen i de tre verdener indebærer altså et behov for forskellige typer af argumenter samt grunde, afhængig af hvilken verden, der henvises til (Carleheden, 2009, s. 410). Omskæringsdebatten indeholder mange forskellige argumentationer, hvilket er nødvendigt for, at aktørerne kan opnå overensstemmelse med hinanden. Dette forudsætter netop, at der handles rationelt i alle situationer, da aktøren skal kunne underbygge sin påstand. Dette sker ved at overbevise andre deltagere via gode argumenter, hvilket der er flere eksempler og forsøg på i den nuværende debat, hvorfra udsnit gennemgås i følgende afsnit, hvor de tre formale anvendes som forklarende faktor i forhold til de empiriske problemstillinger fremtrædende i debatten. Endvidere analyseres dette ud fra en moralsk-praktisk diskurs (diskursetik), hvilket vil sige, at der gennem ideelle universelle normer forsøges at opnå en retfærdig løsning på normative konflikter, hvor de deltagende nødvendigvis må basere sig på et kommunikativt rationalitetsbegreb for således at være i stand til at teste den universelle norms gyldighed.

5 Analyse

I denne analyse vil begreberne, relateret til Habermas' kommunikative handlen, blive anvendt; kommunikativ handlen, formalpragmatik, gyldighedskrav og diskursetik. Måden hvorpå analysen er struktureret, baserer sig på de kodede kategorier og tager udgangspunkt i empirien, hvor teorien herefter anvendes som forklarende faktor i forhold til de fremtrædende kategorier. Således sluttes der mellem de enkelte tilfælde i empirien og de almene regler gældende for Habermas' teori, hvorfor analysen kan beskrives som værende abduktiv (Fuglsang & Olsen, 2009, s. 30). Derudover vil der blive set på de enkelte argumenter og set på om der er tale om en kommunikativ handlen, med fokus på de bedste argumentationer og deres gyldighed. I forlængelse heraf er det væsentlige om alle implicerede aktører er indforståede i forhold til hvad, der er den rette handling eller rette måde at handle på og på denne måde vurderes debatten om omskæring af drengebørn i Danmark, ud fra de diskursetiske principper. Formålet med den kommunikative handlen herunder formalpragmatik og gyldighedskrav er hermed, at analysere den konkrete debat og hermed analysere normers praktiske realisering med henblik på diskursetikken og accepten af normers følger og bivirkninger.

5.1 Den herredømmefri debat

Omskæringsdebatten er som udgangspunkt et udtryk for en fri dialog, da alle kan ytre sig frivilligt og argumentationen forløber så alle aktører kan vælge at sige fra og lider ikke under tvang. Det ses ved, at de danske medier, der er scene for denne debat, ikke afskærer nogen grupperinger i samfundet eller aktører, men derimod åbner for og lægger op til debat. Dette har eksempelvis resulteret i flere debatindlæg fra den almene dansker indeholdende holdninger, følelser og hensigter samt politiske meninger, hensigter og erklæringer. Habermas mener, at moralsk rigtighed kan begrundes rationelt, og dermed indeholder de samme principper som for eksempel fakta i enhver vurdering eller analyse. Nedenstående citater stammer fra DR programmet Gadens Parlament, hvor første citat er fra en læge og andet citat er fra en mand, der selv er blevet omskåret. Rationalet bag disse to citater er hermed væsentligt forskelligt på trods af, at de begge argumenterer mod omskæring.

De alvorligste tilfælde det er nogen der bliver bragt ind af bekymrede forældre, fordi de bliver ved med at bløde og enkelte har været ved at bløde ned, som vi siger, eller faktisk været i livsfarer på grund af blødninger (Danmarks Radio, 2013b, 12.10,3-13:02,0).

(...) lad os nu sige at fire af de store mænd herinde, de tog mig og så simpelthen i arme og anden femte herindefra, der tog min trøje op også skar mine brystvorter af. Ikk... det ville alle herinde, håber jeg, betragte som et angreb på mig. Og de ville blive hentet af politiet og de ville sandsynligvis ryge i fængsel. Det jeg så har fået skåret af. Det er ikke mine brystvorter, MINE brystevorter. Det er ikke mine tæer, men det er et stykke af min tissemand, et stykke af mine kønsorganer, som fysiologisk set er et vigtigere organ end brystvorterne og det må man gerne (Danmarks Radio, 2013b, 10:32,3 - 12:11,1).

Habermas udfolder en forståelse af kritisk rationalitet ud fra argumenterende samtale. Det består i et normativt ideal om, at alle argumenter skal tælle alene ud fra deres egen vægt, hvilket betyder aflastet af løgn, manipulation og hvad der ellers kan fravænge argumentets virkning, hvorfor de forrige overvejelser i forbindelse med dokumentanalysen er relevante i en sådan sammenhæng. Ovenstående citater og argumentationerne bag kan derfor ses som ligevægtige i denne optik, hvor det væsentlige er, at afdække rationaliteten bag argumentationerne med henblik på om disse opfylder kravene for den kommunikative handlen. Habermas påstand om at moralsk rigtighed kan begrundes rationelt betyder endvidere, at moralske vurderinger ikke bygger på noget irrationelt og er væsentlig for denne analyse, da de fleste aktørers argumenter bunder i et subjektivt syn, hvor det sidste af ovenstående citater skal fremhæves, hvor argumentationen bygger på følelser og subjektive oplevelser i forbindelse med omskæring. Dette betyder hermed at sådanne argumentationer er lige så gyldige som fakta, som eksempelvis udtrykt i citatet fra lægen, og rigtig/forkert.

Det at alle aktører har mulighed for at deltage i dialogen betyder at den er universalistisk, hvilket er ensbetydende med at enhver kan deltage, hvor aktørerne er indforstået med gensidig anerkendelse af argumentationsdeltagerne i den frie samtale. Denne sidste betragtning er netop vigtig i omskæringsdebatten, hvor alle aktører her betragtes som lige på trods af profession og religiøst tilhørsforhold. Dette betyder dog, at de forskellige argumentationer synes meget forskellige og uden fælles grundlag. Ifølge Habermas er et sådan grundlag dog vigtigt, for at kunne opnå enighed blandt aktørerne i debatten, og gennem et fælles fundament skabe en gyldig norm for de berørte. En gyldig norm baserer sig ifølge Habermas på universaliseringsgrundsætningen (Habermas, 1996, s. 53), én der opfylder betingelserne for alle berørtes interesser, og som de frivilligt kan acceptere følgerne af. Eksempler på en sådan norm i omskæringsdebatten kan være normen om religionsfrihed eller børns rettigheder. Det betyder i henhold til omskæringsdebatten at der skal skabes en

konsensus om gyldige normer blandt alle aktører i debatten, hvor disse muligvis tolkes forskelligt ud fra forskellige rationaliteter, hvilket kan ses i nedenstående citater fra Gadens Parlament, hvor de kulturelle værdier forbundet med religion fremhæves:

Er det rigtigt at det er et kristens syn, der gør at vi er skeptiske herhjemme, jeg ved du er ateist og du er også imod.

Ja jeg er i hvert fald ikke kristen, kan man sige, men jeg er enig med at grundloven er et kristen stykke papir, men selvom vi har religionsfrihed i Danmark, er der andre ting vi ikke tillader, vi tillader heller ikke at Jehovas vidner skal nægte blodtransfusion til børn for eksempel og derfor så mener jeg at omskæring, det er et overgreb på børnene, som vi ikke burde tolerere.

Men bør man ikke have respekt for at jøder, muslimer, at det er en vigtig del af deres kultur at omskære?

Men der er heller ikke nogen der siger at de ikke skal have lov til det, det skal bare ikke være lov til at være børnene, børnene har ikke noget valg, det er jo en brændemærkning af børn, det vil svare til at tatovere et barn, det er jo en permanent ting (Danmarks Radio, 2013b, 3:52,2 - 4:37,0).

Det er ikke muligt at gøre en norm moralsk gyldig alene, det kan kun muliggøres ved, at de berørte i debatten giver deres accept, og ønsker at normen universaliseres, derved bliver normen moralsk gyldig og derfor er enighed også væsentligt (Andersen, 2007, s. 377), hvilket ikke er tilfældet i ovenstående, hvorfor yderligere argumentation er vigtig. For at en norm består testen for gyldighed, er det nemlig nødvendigt at alle berørte aktører giver deres fulde opbakning til normen, for at der således opstår et element af demokrati. I forhold hertil kan en af problematikkerne ved omskæringsdebatten være, at de følger og bivirkninger af den universelle norm ikke foretrækkes frem for andre muligheder eller at den universelle norm blot tolkes forskelligt.

Ifølge Habermas er det, i forlængelse heraf, nødvendigt at have en forståelsesorienteret samtale, hvor igennem moralen netop skal begrundes og på denne måde bringes de forskellige tolkninger i spil og de kan derfor udfordres med henblik på at skabe en fælles gyldig norm. Habermas' regler for samtals rammer forudsættes i den nærliggende debat, da der som skrevet ovenstående, ikke

findes afgrænsninger for, hvem der må deltage som aktører, hvilket nedenstående også er et udtryk for:

Det er ikke alle traditioner, der er gode, jeg sidder selv med en tvivlende, om jeg er for det ene eller for det andet. Hvorfor påfører det barn så meget at den dreng der kommer i skole, Erik, Jens, Isau, Isak? Jamen Isak og Isau, hvorfor skal de brændemærkes ude i baderummet af de er enten jøde eller muslim, fordi at det er forældrene, der så i deres tro siger at det skal de. Jeg synes at lige nu har jeg det sådan at jeg synes det er forkert at gøre det.

Men der er vel også nogen børn der sådan er stolte af deres kulturelle og religiøse tilhørsforhold.

Jo men der var mange børn i 40'erne og 45'erne, de var i hvert fald ikke stolte af det. Fordi der er de jo brændemærket og den type mennesker, de tog dem jo direkte ind. For hvis de ikke havde deres forhud, ja så var de jo jøder også skulle de et andet sted hen (Danmarks Radio, 2013, 12:10,3 - 13:02,0).

Her ses endnu engang at alle former for aktører er velkommen i omskæringsdebatten, hvor Gårdens Parlament netop er åbent for den almindelige dansker, som kan ytre sig uden at der udøves nogen form for magt. Deltagerne må åbent redegøre for deres mål og intentioner, som er en anden af reglerne for at føre en herredømmefri debat. Ligeledes må enhver rejse muligheden for at stille sig kritisk og vurdere validitetskrav overfor andre aktørers udsagn. Dette projekts empiri viser gentagne gange, hvordan alle former for aktører er en del af dialogen, samt får lov at ytre sig frit om deres indstillinger, behov og ønsker for den videre beslutning i omskæringsdebatten. Det kan opfattes som en illustration af Habermas' idé om den ideelle samtalsituation, hvor de basale regler står som følgende; 1. enhver, som prætenderer at føre argumenterende samtale, må acceptere disse regler, og 2. disse regler implicerer diskursetikkens grundsætning (Andersen, 2007, s. 378). Ved modsigelse af disse regler, eksempelvis ved argumentation hvor aktørerne er pålagt tvang, gør aktøren sig derved skyldig i en performativ modsigelse. Dette medfører at vedkommende ikke med rette kan hævde at have vist gyldigheden af sin påstand i argumentationsforløbet. Dette findes der ikke et tilfælde af i omskæringsdebatten 2012-13, dog skal det tages med at hvis det hente, har vedkommende stadig ret til at fastholde sin argumentation, men det bygger blot ikke på en argumenterende samtale. Dermed sagt er moralen i en diskurs af så forpligtende karakter at dem

der har accepteret normen, også mener den skal følges. Dette kommer eksempelvis til udtryk ved at overrabbiner Bent Lexner mener, at et nej til omskæring er et nej til jøder, hvorfor de må være tvunget til at forlade landet, hvis et forbud bliver tilfældet (Mikkelsen, 2012, Kristeligt Dagblad, Nyheder). Habermas bruger et mere drastisk eksempel i forhold til det at bryde med en norm, man har accepteret gyldigheden af, hvor han henviser til selvmord eller skizofreni som eneste svar herpå eller udvej (Habermas, 1996, s. 16). En anden mulighed er dårlig samvittighed, hvilket dog signalerer bevidstheden om, at der ikke er tilstrækkeligt med gode grunde til at undvige normen og på den måde stå uden for det menneskelige fællesskab.

Der vil gennem den herredømmefri dialog altid opstå en fornuftig konsensus mener Habermas. Dog har han svært ved at kunne besvare hvad der sker, hvis minoriteten nægter at acceptere flertallets normer. Hvis samtalen gennemføres rationelt, vil fornuften i kraft af Habermas logiske regler i enhver argumentation guide samtaledelegerne hen til en konsensus. Hvis det ikke er givet og derved ikke er lykkedes, er der ifølge Habermas, tale om en fejl i diskursens anvendelse. Dermed sagt burde ethvert sagsforhold, der tages op til debat, bestå af et rationelt fundament, hvor fornuften når frem, hvis den anvendes ordentligt og korrekt. Hvilken i denne kontekst overordnet baserer sig på argumentationerne for og imod omskæring og derfor også fortæller for religionsfrihed kontra et forbud.

Ambitionerne for Habermas ligger i at godtgøre, at moralske konflikter kan afgøres rationelt via argumenter og fælles tilslutning. Der kan ud fra den nærliggende debat om omskæring af drengebørn i Danmark, konkluderes at der er tale om herredømmefri debat, hvor det der videre analyseres er, hvorvidt og hvordan der opnås konsensus med henblik på gyldige normer.

5.2 Sundhedsfaglig debat

Et af de væsentlige aspekter i forhold til debatten om omskæring af drengebørn i Danmark og argumentationerne forbundet hermed er de medicinske begrundede argumenter, der i tillæg til at være sundhedsfagligt orienteret også kan karakteriseres som værende kulturelt betinget. I denne forbindelse er de medicinske orienterede argumenter først og fremmest orienteret mod det første formale, der er forbundet med den objektive verden. De medicinske orienterede argumenter skal også betragtes i forhold til det andet formale, der er forbundet med den sociale verden, da de, er forbundet med et kulturelt aspekt. Videnskaben og den objektive rationalitet giver mest mening blandt mennesker der følger den industrielle modernitet, og det er med til at sætte debatten i en svær position, da referencerne i argumentationerne ikke forholder sig til alle tre verdener. Det er ensbetydende med, at gyldighedskravene ikke bliver overholdt, da Habermas mener, at gyldig-

hedskravene kun overholdes, hvis der er en intersubjektiv anerkendelse af disse krav. Omskæringsdebatten, der finder sted i Danmark, vil blive ved med at dukke op, hvis aktørerne ikke arbejder forståelsesorienteret og dermed fortsat ikke skaber et fællesfundament.

I den objektive verden er det nødvendigt, at aktøren forholder sig til omgivelserne i den forstand, at de betragtes som bestående af nærliggende fakta og sagsforhold, hvor der i henhold til debatten er to dominerende sagsforhold, der gør sig gældende. Det første baserer sig på AAP rapporten, hvor der konkluderes: "(...) that the health benefits of newborn male circumcision outweigh the risks and justify access to this procedure for families who choose it" (American Academy of Pediatrics, 2012, s. 24). Det andet baserer sig på budskabet fra artiklen udarbejdet af blandt andet Morten Frisch, der mener, at drengebørn skal bestemme over egen krop (Frisch, et al., 2013, s. 796). Aktøren i den objektive verden forholder sig endvidere til den formålsrationelle handlingsmodel, hvilket betyder, at den handlende skal danne sig en mening om de eksakte sagsforhold og samtidig udvikle intentioner om at frembringe et ønsket mål for sagsforholdene (Habermas, 1981, s. 126). Heraf kommer den videnskabelige del af debatten frem i lyset, da lægerne her grundlæggende forholder sig til fakta samt hinandens kritik heraf. Disse sagsforhold baserer sig hermed på en række fakta, der endvidere udgør argumentationsrækken, hvor fakta fra AAP rapporten her behandles som det første, hvor: "The report evaluated current evidence regarding the effect of male circumcision on the prevention of STIs (including HIV), UTIs, cancer, and other morbidities" (American Academy of Pediatrics, 2012, s. 778). Her bliver der argumenteret for de fordele som en potentiel omskæring kan have på et drengebarn og derudover er fokus også på at over 60-75 % af drengebørn i USA er omskåret – ofte også selvom de ikke kommer fra en religiøs baggrund. AAP er hermed en af de sammenslutninger, der mener at omskæring af drengebørn faktisk kan være gavnligt på nogle punkter.

Ifølge formanden for gruppen, Susan Blank, viser forskningen nu tydeligt, at der er helbredsmæssige fordele ved omskæring. "Vi har set al information igennem - vi har været gennem det med en tættekam - og materialet er temmelig overbevisende," siger hun til det amerikanske radionetværk NPR. Omskæringens fordele består først og fremmest i en meget lavere risiko for urinvejsinfektioner og en betydeligt lavere risiko for spredning af aids/hiv. Desuden nedsætter den risikoen for penis- og prostatakræft. Ud fra en sundhedsfaglig betragtning er der derfor sund fornuft i at give familier, der vælger at lade deres drenge omskære, fri adgang til omskæring, mener akademiet (Poulsen, 2012, Kristeligt Dagblad, Nyheder).

Her er der tale om informationsdeling, der består af fakta. Dog er dette faktum genstand for videre debat, hvilket er aktuelt i tidsskriftet "Pediatrics", hvor der bliver stillet spørgsmålstejn ved de argumenter, der her virker rationelle og indiskutable. I et sundhedsfagligt medicinsk perspektiv, er der også aktører, der er imod omskæring af drengebørn, hvilket udgør det andet dominerende sagsforhold i dette aspekt af debatten. Der bliver i denne forbindelse eksempelvis fokuseret på de komplikationer, der kan ske ved en omskæring af et drengebarn:

Medicinsk er det ubestrideligt, at omskæring reducerer mandens erogene følsomhed. Det stykke forhud, der skæres af, rummer en ekstrem tæthed af nervereceptorer, der altså mistes, ligesom den blottede glans med årene dækkes af en slags hård hud, som nedsætter følsomheden (Birkholm, 2013, Kristeligt Dagblad, Debat & Etik).

Her beskrives det, hvordan forhudens nerver er følsomme og de svækkes ved omskæring. På denne måde beskrives komplikationerne i medicinske termer og relaterer sig hermed til en diskutérbar faglighed. Endvidere relateres der til fakta og sundhedsmæssige faktuelle forhold, hvor der eksempelvis beskrives nedenstående hvor ofte det går galt i Danmark:

Men indimellem går det galt, også i Danmark. Nye tal fra Patientforsikringen viser, at der i perioden fra 1996 til 2012 har været 65 anmeldelser om patientskader i forbindelse med omskæring af forhud. Og selv om indgrebet ikke er kompliceret, er der betydelige risici forbundet med det, siger Jørgen Thorup, professor i børnekirurgi ved Rigshospitalet.

»Det er bestemt ikke uden risici. Komplikationsraten er 2 til 10 procent, afhængigt af hvor meget man tager med«, siger Jørgen Thorup (Heinskou, 2012, Politiken, Sundhed & Motion).

Her argumenteres der, med fakta, hvor hyppigt der sker komplikationer i forbindelse med omskæringer af drengebørn i Danmark. Tallene kommer her fra en børnekirurg og er medvirkende til, at videregive et indtryk af, hvor hyppigt disse komplikationer opstår. Det er derudover vigtigt at nævne, at en børnekirurg har et andet udgangspunkt for at anvende eksempelvis statistikker i debatten end en, der ikke har kendskab til eller relaterer sig til sundhedssektoren, hvorfra sådanne statistikker har grobund. Dog er der i flere tilfælde stadig tale om uenigheder mellem den sund-

hedsfaglige gruppe og tolkningen samt repræsentativiteten af sådanne statistikker. Dette bunder i, at der er nogle forskelligartede opfattelser af, hvordan medicinske studier tolkes og fakta bliver i denne kontekst muligt og relevant at diskutere. I denne verden handler det hermed om, at aktøren gennem sine meninger og hensigter er i stand til at opfylde to forhold, hvor det første omhandler aktørens evne til at bringe sine meninger og hensigter i overensstemmelse med det, der er gældende i verden. Ydermere omhandler det aktørens evne til, at bringe det, der er gældende i verden i overensstemmelse med egne meninger og hensigter. På denne måde er disse handlinger præget af at opnå en given effekt på verden (Habermas, 1981, s. 125-126). Ovenstående to sagsforhold præger netop de tilhørende argumentationer og handlinger, hvor den givne effekt på verden endvidere kan inddeles i et for og imod omskæring af drengebørn, hvor det væsentlige er at have det overbevisende og sande argument og således muligheden for at yde indflydelse på de andre aktører. I forbindelse hermed kan disse effekt-orienterede argumentationer og handlinger endvidere karakteriseres som værende konstative talehandlinger, hvilket betyder, at aktørerne kun retter sig mod andre sagsforhold i den objektive verden. Aktøren relateret til den sundhedsfaglige debat forsøger at rette sine meninger, hensigter og argumenter i retning af, hvad der er tilfældet i verden, hvilket vil sige at aktøren retter sig mod de allerede eksisterende sagsforhold samtidig med, at aktøren søger at efterspørge tilfælde, der er overensstemmelse med egne ønsker og hensigter (Habermas, 1981, s. 125). I nedenstående citat udtaler en dansk børnelæge sig om de komplikationer han forbinder med omskæring.

Akut kan det gå helt galt. Barnet kan i værste fald dø af det. Der er også nogen akutte problemer i form af blødninger og infektioner så kommer der senere hen de problemer af psykologiske karakter, af fysisk karakter og af seksuel karakter (Danmarks Radio, 2013a, 2:56,6 - 3:12,3).

Netop sådanne sagsforhold er grundlaget i Frisch argumentation, hvor han blandt andet nævner en undersøgelse, der viser, at indgrebet kan skade barnet, hvorfor det endvidere konkluderes, at det skal være op til det enkelte individ at vælge, hvorvidt indgrebet er ønsket. Det er således et eksempel på, hvordan allerede eksisterende sagsforhold anvendes i egen argumentation.

De sundhedsfaglige hensigter, meninger og handlinger fokuserer generelt på, hvad der udtrykkes gennem sproget eller mere konkret hvad der tales om, hvorved der stræbes mod en fælles forståelse i henhold til at opnå en enighed relateret til kendsgerningerne og den objektiverede sandhed. Det betyder endvidere, at der skal skabes en forståelse mellem aktørernes ytringer. Dog er alle

handlinger, knyttet til den objektive verden og således den sundhedsfaglige debat, ikke præget af forståelse og fokus på dialog gennem diverse talefunktioner, men den resultatorienterede handlingsadfærd synes dominerende. Dette tydeliggøres eksempelvis gennem Frisch' hensigt, der retter sig mod: "Jeg håber at denne her artikel vil medføre at vi helt seriøst tager en politisk debat om, hvordan vi får stoppet drengeomskæring i Danmark" (Danmarks Radio, 2013a, 5:19,8 - 5:43,9). Således efterspørges et indgreb fra samfundet og således en reel gennemtvungelse af konsensus.

I forhold til at opnå fælles forståelse er det vigtigt, at interpersonelle relationer ligeledes tages i betragtning, og det er således ikke tilstrækkeligt udelukkende at forstå, hvad der tales om, men aktøren skal ligeledes være i stand til at forstå hvilken intersubjektiv relation den præcise ytring tilbyder, samt hvilken hensigt taleren har (Rostbøll, 2011, s. 25). Her kan nævnes forskellige norm-sættende elementer, hvor forskeligheden i forhold til en dansk børnelæge kontra en amerikansk børnelæge skal nævnes. Den sundhedsfaglige debat bevæger sig hermed over i en kulturel kontekst og bevæger sig hermed også over i den sociale verden, hvor det ikke længere er tilstrækkeligt udelukkende at forholde sig til fremstillingen af givne sagsforhold. Den sundhedsfaglige debat baserer sig også på forskellen mellem de danske og amerikanske læger, hvor Frisch fremhæver, at "folk lytter til de amerikanske børnelæger, fordi der er ingen andre læger i verden, der udfører så mange drengeomskæringer, som de amerikanske børnelæger gør" (Danmarks Radio, 2013a, 3:31,1 - 4:21,1) samt "de amerikanske børnelæger er de eneste læger i verden, der har udsendt en rapport, som konkluderer at der er flere fordele end risici og ulemper, og det er vi lodret uenige i" (Danmarks Radio, 2013a, 5:19,8 - 5:43,9). I forlængelse af at Frisch pointerer det sagsforhold forbundet med AAP rapporten som værende fremherskende, påtaler Frisch ligeledes det kulturelle element forbundet med almen amerikansk praksis, i forhold til omskæring af drengebørn. Denne form for argumentation knytter sig hermed til den gyldighedsfordring om rigtighed, der relaterer sig til om en given norm er i overensstemmelse med eksisterende ret- og moralforestillinger. Frisch finder AAP undersøgelsens enerådighed problematisk i forhold til debatten, da det hermed bliver en ensopret debat, hvor rigtigheden af omskæring umuligt kan testes gennem undersøgelsen af eksisterende ret- og moralforestillinger eftersom disse relateret til AAPs undersøgelse er eneste af slagsen på nuværende tidspunkt. Frisch et al. konkluderer derfor følgende i artiklen "Cultural Bias in the AAP's Technical Report and Policy Statement on Male Circumcision":

Seen from the outside, cultural bias reflecting the normality of nontherapeutic male circumcision in the United States seems obvious, and the report's conclusions are different from those reached by physicians in other parts of the Western world, in-

cluding Europe, Canada, and Australia (Frisch, et al., 2013, s. 796).

På denne måde gøres spørgsmålet om rigtighed i forhold til de nuværende sagsforhold til tema, der omhandler moralsk og praktisk viden, hvilket prøves diskursivt, hvor Frisch et al. eksempelvis prøver AAP rapportens rigtighed ved at referere til en given norm, der i denne forbindelse relateres til kultur. Argumentationerne bevæger sig hermed fra at omhandle sundhedsfaglige medicinske teorier til at omhandle rets- og moralforestillinger forbundet med den kultur og omskæringspraksis, der har fundet sted i USA de sidste mange år og argumentationsformerne er hermed ikke længere teoretisk diskursive. Forfatterne bag AAP rapporten tager i denne forbindelse til genmæle i forhold til disse mere normregulerede argumentationer:

The central claim of these authors is that the conclusions of the task force report are culturally biased, leading the task force to a flawed understanding of what constitutes trustworthy evidence and to conclusions that are far from those reached by physicians in most other Western countries. The "obvious" cultural bias to which they refer apparently has its genesis in "the normality of non-therapeutic male circumcision in the US." All of the commentary authors hail from Europe, where the vast majority of men are uncircumcised and the cultural norm clearly favors the uncircumcised penis. In contrast, approximately half of US males are circumcised, and half are not.¹ Although that heterogeneity may lead to a more tolerant view toward circumcision in the United States than in Europe, the cultural "bias" in the United States is much more likely to be a neutral one than that found in Europe, where there is a clear bias against circumcision (Task Force on Circumcision, 2013, s. 801).

Begge argumentationer anses gennem Habermas' perspektiv, som værende acceptable i den givne kontekst relateret til den objektive verden men de bestrider endvidere hinandens talehandlinger og tilbageviser hermed hinandens rigtighed, hvorfor ingen af argumentationerne anses som værende gyldige i den interpersonelle sociale kontekst, da ingen af dem har succes med at indløse den gyldighedsfordring de har rejst med deres talehandlinger. Ved den normregulerede argumentation, hvor aktøren ikke længere kun befinder sig i den objektive verden, overholdes, som skrevet ovenstående, gyldighedskravene ikke. Disse gyldighedskrav indebærer, at aktøren refererer til de tre livsverdner ved argumentationen. Ifølge Habermas betinger fornuften, at det individet siger, er

rigtig, sandt og dermed gyldigt. Ligeledes, ved at bevæge sig ud af den objektive verden, skal der ske en ny fællesforståelse af en universel norm, hvilket ikke sker i den ovenstående situation.

5.3 Religion og kulturelle værdier

I forhold til ovenstående er det endvidere relevant at diskutere normregulerende handlen i en bredere sammenhæng, hvor interaktionen mellem aktørerne er vigtige, da disse talehandlinger netop retter sig mod noget, der er i den fælles sociale verden. Denne sociale verden udgør hermed en normativ kontekst, hvor aktørerne ofte befinder sig i sociale grupper, hvor de endvidere orienterer deres handlinger i forhold til fælles værdier (Habermas, 1981, s. 127). De sociale og aktuelle grupper i denne sammenhæng er primært de religiøse grupper. I denne forbindelse er der tale om jøder og muslimer, hvor indgrebet ses som en traditionsrig begivenhed.

Danske muslimer og jøder frygter for deres religionsfrihed, hvis omskæring af drengebørn bliver forbudt i Danmark. »I Islam er det et ganske væsentligt ritual. Det er ikke obligatorisk, men det er en meget stærk tradition. Et forbud vil blive taget meget alvorligt«, siger imam Abdul Wahid Pedersen. For jøder er omskæring et kardinalpunkt i jødedommen. »Et forbud mod omskæring svarer til at sige: 'Tak, fordi der har været jøder i Danmark i 400 år, nu kan I godt tage af sted'«, siger overrabbiner Bent Lexner til Kristeligt Dagblad (Ritzau, 2012, Politiken, Nyheder).

I denne forbindelse er kultur blevet legemliggjort i normer, hvor omskæring kan betegnes som værende et religiøst fortolket behov tilhørende normativt bindende værdier, der således udgør legitime handlingsmotive (Habermas, 1981, s. 128). I denne forbindelse orienterer henholdsvis jøderne og muslimerne deres handlen efter disse normer i sammenhæng med, at de gældende normer også er konstituerende for de standarder, efter hvilke der dannes behovsdispositioner samt fortolkning af disse. I denne forbindelse er et forbud utænkeligt, da det udfordrer den legemliggjorte norms rigtighed samt gyldighed og derfor også deres kultur. I forlængelse heraf skal symbolsk omskæring ligeledes nævnes, da dette forslag også tilbagevises via argumentationer, der relaterer til de standarder forbundet med og går forud for de behovsdispositioner, der endvidere påvirker henholdsvis jødernes og muslimernes praksis.

Her spurgte jeg Bent Lexner, om ikke handlingen kunne gøres symbolsk i lighed med, at man ikke længere neddykker hele barnet ved barnedåb, men nøjes med at dryp-

pe lidt vand på issen. Nej, det var en umulig tanke for ham. Der skal være et fysisk tegn, et blivende mærke. Gammeltestamentligt er man forkert, hvis man har sin forhud intakt (Hartling, 2012, Kristeligt Dagblad, Bøger & Kultur).

(...) Bent Lexner afviser, at omskæring af drengebørn kan erstattes af et andet ritual, som nogle progressive jøder er fortalere for. "Der står jo, at forhuden skal fjernes, og det kan man ikke gøre med for eksempel et prik," siger Bent Lexner med henvisning til forslaget om et symbolsk nålestik (Nissen, 2012, Kristeligt Dagblad, Nyheder).

I denne forbindelse er en rituel omskæring ikke tilstrækkelig, da denne ikke vækker anerkendelse i forhold til den gældende praksis og et symbolsk indgreb begrundes ikke den sociale gyldighed, der ellers er forbundet med omskæring. De religiøse grupper har hermed svært ved at fratræde de stærke værdier, der er i den normative verden, hvori de består. Ovenstående argumenter forholder sig udelukkende til den sociale verden og negligerer dermed andre forhold, hvor argumentation kan prøves ud fra som eksempelvis sandhed. Dermed er det kun overrabineren Bent Lexners egen gældende normative kontekst, der betragtes som legitim, hvilket betyder, at der ikke refereres til nogle af de andre gældende livsverdener, og dermed kan dialogen ikke betragtes som værende kommunikativ. Det er udelukkende hans værdier med fundament i det gamle testamente, der er gældende, hvilket ud fra ovenstående argument viser, at han ikke anerkender den intersubjektive forbindelse, der er nødvendig forud for en fællesforståelse, der endvidere er nødvendig for at skabe et gyldigt argument. Dermed er det ifølge Habermas' gyldighedskrav ikke et gyldigt argument, som andre aktører i debatten kan forholde sig til. I forlængelse heraf refereres der netop kun til teologisk etiske værdier og der refereres ikke til en iboende rationalitet, hvorfor sådanne argumenter umiddelbart ikke giver mening i en diskursetisk sammenhæng. Gud har hermed erstattet rationalitet, hvorfor behovet for rationalitet og erfaring i forhold til gyldighed skubbes i baggrunden, og begrundelse og retfærdiggørelse er givet på forhånd ved henvisning til det verdslige. Disse argumentationer må således artikulere på en sådan måde, at de sprogligt lader sig problematisere i den forstand, at ytringer besidder en kritiserbarhed. I forhold hertil mener Habermas netop, at sådanne normative problemstillinger naturligt betragtes ud fra et givent synspunkt, relateret til eksempelvis religion og den specifikke livsform forbundet hermed. Dog mister disse traditionelle normer deres selvfulgelige gyldighed i den diskursetiske kontekst. Der pointerer han endvidere, at "(...) den kan ikke præstere mere end »gode grundenes svage motivationskraft«" (Habermas, 1996, s. 21), hvorfor de gode argumenter ikke kan tvinges igennem.

5.3.1 Religion og ret

Personer, der tilslutter sig Jødedommen eller Islam, anvender varierende argumenter for, hvorfor det har en stor betydning for dem at omskære drengebørn og der er dermed også varierende betydning forbundet med indgrebet. Nedenstående citat, er et udtryk for et forholdsvist traditionsbundet syn på omskæring, i forhold til Jødedommen, der ligeledes henviser til normativt bindende handlinger og normativt fastsatte værdier:

Den væsentligste årsag til at jøder omskærer deres nyfødte drenge, er et 3000 år gammelt påbud fra Biblen om den pagt, som Gud indgår med Abraham. Pagten gælder Abraham og hans efterkommere. Derfor har jøder gennem 3000 år omskåret deres otte dage gamle drengebørn, fortæller overrabbiner Bent Lexner (Vester, 2012, DR Nyheder, Indland).

Argumentationen udvikler sig til også at omhandle religionsfrihed og retten til at praktisere sin religion inklusiv de ritualer forbundet hermed. På denne måde bliver handlingerne i denne forbindelse ikke længere udelukkende relateret til den normative kontekst men relateres ligeledes til og vurderes ud fra retfærdigheden heraf. På denne måde bør eksempelvis Lexner også tvinges til at forholde sig til to verdner; den objektive såvel som den sociale verden, hvis argumentet skal vurderes som værende gyldig. Dette forudsætter endvidere at Lexner er i stand til at skelne mellem de faktiske og normative bestanddele i forhold til hans handlingssituation. Det samme bør de andre aktører, der deltager i debatten:

Vi lever i et moderne samfund, men det ændrer jo ikke ved religionerne og religionerne står fast, kristentroen står fast, jødedommen står fast og dem skal man ikke begynde at ændre på ved lovindgreb, da vi jo har religionsfrihed i Danmark (Danmarks Radio, 2013b, 21:59,5-23:06,7).

Her argumenteres der for, at religionsfriheden i Danmark er vigtig, og derfor bør religiøse forhold ikke reguleres via lovgivning. Argumentationerne i disse to citateksempler baserer sig på argumentation forbundet med traditioner og religionsfrihed. Lexners argumentation baserer sig på Bibelen og den anden aktør fra citatets argumentation stammer fra grundloven og der anvendes derfor forskellige argumentationer, der kan kategoriseres som værende fakta og relaterer sig derfor til den objektive verden. Dog giver ingen af argumentationerne udtryk for, at der skelnes mellem

betingelser og midler på den ene side og værdier på den anden. De er hermed ikke i stand til at indtage en objektiviserende indstilling og præges i stedet af deres tro og hermed værdier. Dette resulterer i, at omskæring medvirker enten deltagelse eller brud med de pågældende værdier. Det er derved et valg at støtte eller bryde værdierne i den sociale gruppe man befinder sig i. Den objektive verden forholder sig til regler om fakta, hvilket betyder, at man må tage højde for de bindende regler og rette sig efter dem for at undgå de konsekvenser, der kan opstå ved at bryde reglerne. Derimod er det i den sociale verden, hvor disse religiøse grupper befinder sig, regler ud fra socialiserede normer, som gruppen forventer, at der bliver overholdt. Der opstår så grænser for, hvad der kan og bør ske i den sociale verden gennem normregulerende handlinger. Dermed er nogle af aktørerne i den sociale verden bundet af de normer, der forefindes i det samfund og derved bryder den eventuelle danske lovgivning. Som Lexner udtrykker det, vil det betyde en udvandrings af jøderne i Danmark, da de på sin vis bliver tvunget til at vælge imellem at bryde med religionen eller overtræde et eventuelt forbud, hvis omskæring bliver forbudt i Danmark. I forhold hertil opstår der et sekulariseret rets og normforhold, hvor aktørerne ikke både kan følge normerne, der findes i den objektive- og sociale verden, hvilket ellers ifølge Habermas er krævet af en normfølgende aktør (Habermas, 1981, s. 129).

Denne debat har for eksempel for nogen Jøder været et brud på deres tro og den religionsfrihed, der er i Danmark. I Tyskland er der som modsvar på dommen i Köln blevet skabt en form for fælles religiøs front, imod intolerance over for religion.

Intolerancen mod religion vokser, og regeringer forsøger i stigende grad at hindre den frie udfoldelse af religion. Sådan lyder advarslen fra en stribe europæiske rabbinere og imamer, som på et møde senere på ugen i Stuttgart i Tyskland vil drøfte, hvad de betragter som et stigende antal overgreb på troende (Seidelin, 2012, Politiken, Udland).

Her er argumentet på samfundsplan og kan være med til at skabe et argument, der ikke kun laver en fælles forståelse af at være udstødt, men også, som nævnt herunder, kan have et historisk perspektiv:

For os er det en så afgørende komponent i vort religiøse liv, at ethvert forsøg på at udrydde det er et forsøg på at udrydde vores religion. At man i Tyskland forsøger noget sådant, er i lyset af vores historie særligt trist for os (Larsen, 2012, Information, Udland).

I denne sammenhæng bliver der sat fokus på den tyske historie omkring jødeudryddelser under 2. Verdenskrig. Dette argument forudsætter derfor også en fælles europæisk historisk viden. Her er der også tale om et argument, der kan skabe en indbyrdes fælles forståelse for de debatterende, da den refererer til en objektiv verden, hvilket Habermas mener den sociale verden skal forholde sig til. Endvidere refereres der her til universelle normer i forbindelse med 2. Verdenskrig, hvor diskrimination, vold og lemlæstelse skal nævnes som brud på generelle rettigheder.

I nedenstående udsendelse bliver der sat fokus på religionen, som et eksempel, der ikke er brugbart i forhold til debatten i forhold til netop diskrimination på grund af religion:

Er hele denne her diskussion, vi sidder og har nu i Gadens Parlament, ikke et udtryk for at vi er blevet intolerante i Danmark?

Hvad kan man sige, hvad er intolerance, det er det første man så skulle kunne besvare, et eller andet sted kan man i forhold til religiøse eller andre dogmatiske overbevisninger påberåbe sig retten til at gøre nogle bestemte ting. I det her tilfælde er det omskæring, i nogle steder der er det at slå svin ihjel med køller. Der findes en hel masse forskellige slags adfærd i den sammenhæng og et eller sted synes jeg at det er et dogme og det må man acceptere hvis man siger "det vil jeg gerne" eller "det synes jeg er rigtigt". Men det er et dogme altså der er ikke noget logisk forklaringspunkt der retfærdiggør den holdning (Danmarks Radio, 2013b, 8:20,8-8:58,1).

Der bliver her stillet spørgsmålstegn ved, om debatten bunder i intolerance over for religion, med fokus på religionsfrihed. Hertil genmæler aktøren, at religion ikke retfærdiggør alting. Her bruger han ordet "dogme" til at beskrive, at det ikke for ham er en anerkendt norm og således relateres der i stedet til et normsæt, der i stedet er funderet i det danske samfund og skikke forbundet hermed. Dette gøres endvidere i sammenhæng med, at der sker en sammenligning mellem omskæringen og hekseafbrændinger. For at dette argument er gyldigt, må det sættes i en samfundsrelevant kontekst i forhold til det danske samfund. Derfor konkluderes det her, at for at blive deltagende i denne debat forudsættes en fælles forståelse for samfundet og hvad der ses som normen i dette samfund. Disse argumenter forudsætter derved en fælles forståelse af nogle punkter i

samfundet samt en strømning af de ellers sekulariserede ret- og normforståelser, hvilket netop skabes i den praktiske diskurs på baggrund af diskursetiske principper herunder argumentation.

5.3.2 Religions og børns rettigheder

I forlængelse af debatten om religion og ret breder denne sig også til at omhandle religionsrettigheder kontra drengebørns ret til bestemmelse over egen krop, hvilket kan anses som værende udtryk for dynamiske udviklingsprocesser i samfundet, hvor argumentation ikke kun bunder i religion og værdier forbundet hermed men baserer sig på andre grundlæggende teser som eksempelvis etikken og værdierne forbundet hermed.

Man skærer da ikke i noget som er rask, som ikke fejler noget, det er der da ikke nogen grund til at gøre og i øvrigt må vi også fastslå, lyt nu også til eksperterne, højesteret i Tyskland har fastslået, at det er en legemsbeskadigelse, så lad os holde det derved, det kan vi ikke sige at vi har fået fra en højere magt, end Abraham der gik ned af en bakke. Der vi får fra en højere magt, vi må gerne gøre det fordi vi påråber os noget der hænger over skyerne. Forhold jer nu til humanismen i det, det gør ondt på barnet.

Men, det er et ældgammelt ritual, der er masse rundt om i verden der er omskåret
Det er også et ældgammelt ritual at vi brændte hekse af engang
(Danmarks Radio, 2013b, 19:50,1-20:42,2).

Det ovenstående citat stammer fra to af de medvirkende i debatprogrammet Gadens Parlament. Den ene stiller sig kritisk overfor de religiøse argumenter og bruger hekseafbrændinger, som eksempel på et ritual, der ikke er gældende mere. Derudover bruges der argumenter, der sætter fokus på nogle mere følelsesrelaterede områder, såsom at det gør ondt på det omskårne barn og fremhæver det etiske herved. I denne sammenhæng nævnes også humanismen samt den førnævnte tyske lov. Det vil sige, at den mere faktuelle del af argumenterne bliver brugt i sammenhæng med det mere følelsesladede argumentation med det formål, at retfærdigheden ved det pågældende ritual anfægtes og ligeledes gør den pågældende normregulerede handling.

Herunder argumenteres der ud fra, at retten har nogle ulighedspunkter, når der er tale om religiøs omskæring af drengebørn:

Skulle jeg som almindelig borger skære forhuden af et spædbarn og derefter suge blod fra penis, ville jeg med rette blive anklaget og dømt for mishandling og seksuel misbrug af et barn. Skulle Bent Lexner udføre den samme handling, vil der efter pastor Krarups udlæggelse blot være tale om et berettiget religiøst ritual. Det vil skabe en uholdbar situation for såvel mig, som har "misforstået" lovgivningen, som Bent Lexner, der imod forventning (forhåbentlig) alligevel vil blive retsforfulgt og dømt, hvis barnet skulle dø som resultat af indgrebet. Der er næppe heller tvivl om, at Bent Lexner ville slippe med en mildere straf end mig, idet dommeren vil betragte det som en formildende omstændighed, at samfundet har accepteret, at omskæring foregår i visse religiøse sekter uden at gribe ind over for lovovertrædelsen (Henderson, 2013, Kristeligt Dagblad, Debat).

Her er der tale om et retsligt og samfundsmæssigt argument, der har til formål at vise, hvilken ulighed retten kan have. Her forsøger aktøren at argumentere for nogle af de punkter, der for ham virker absurde i forhold til debatten og han responderer på argumentet omkring religionsfrihed. Han gør videre brug af nogle flere følelsesmæssige argumenter omkring retspraksis, men også at religionen i tilfælde af overgreb og komplikationer, kan være et argument for en mildere straffesamme. I et dansk samfund, hvor lighed for loven tilstræbes, vil det for mange med samme referenceramme som forfatteren, findes uforståeligt.

I det samfundsmæssige perspektiv er børnerettigheder også et vigtigt argument, der også tages hånd om i denne debat.

Jeg og andre med samme syn på forhudsamputation bliver ofte mødt med kedelige beskyldninger om antisemitisme, islamofobi eller militant ateisme. Alt dette er noget ævl. Det er ganske enkelt en borgerpligt at sige fra, når hjælpeløse børn udsættes for overgreb, og det gælder, uanset om det handler om piger eller drenge. Modstand mod kønslemlæstelse er kamp for alle menneskers ret til egen krop og seksualitet (Frisch, 2013, Weekendavisen, Kronik).

Her benytter børnelægen Frisch sig af nogle andre argumenter end de lægefaglige. Han benytter sig både af argumentation omkring barnets tarv og om menneskets ret til egenbestemmelse over kroppen. Disse argumenter er forbundet med nogle fælles sociale normer, der kan forestilles at

være indlejret i det danske samfund. Argumenterne er til dels funderet i retslige og etiske normer, hvorigennem han forsøger på, at skabe en indbyrdes forståelse for tilhørende retslige praksis.

Argumentationen forbundet med rettigheder relaterer både til et forbud mod omskæring af drengebørn i Danmark samtidig med, at den er forbundet med retten til religionsfrihed. Denne udmelding er forbundet med børns rettigheder og slægter derfor konklusionen i Frischs rapport på, hvor artiklens budskab netop er, at drengebørnene skal have lov til at bestemme over egen krop i forlængelse af, at Frisch anslår at to til fem procent får problemer med omskæringen. Dette argumentationsformål er således rettet mod et forbud mod omskæring af drengebørn før alderen 18 år, hvorefter de selv er myndige og således i stand til at træffe en beslutning på egen hånd. Den rituelle omskæring bliver i denne forbindelse sidestillet med et overgreb, hvor eventuelle sundhedsmæssige risici påpeges. Omvendt diskuteres forældrenes ret til at inddrage deres børn i deres respektive religioner og hermed også de ritualer og skikke religionen foreskriver.

Ansvar for forhudens liv og skæbne ligger som barnets velfærd i øvrigt i forældrenes hænder, som det sig hør og bør. Vi har som bekendt religionsfrihed i Danmark, og man har derfor lov til at inddrage sine børn i religiøse ritualer, herunder omskæring. Det er jo heller ikke ulovligt for Jehovas Vidner at trække børnene med ud at stemme dørklokker, selvom børnene ikke har et aktivt valg. Sammenligningen er åbenlyst asymmetrisk, men ikke desto mindre er det forældrenes ret at opdrage deres børn i den tro, de finder passende (Fleischer, 2012, Jyllands-Posten, Debat).

Det er hermed tydeligt, at der er to markante modpoler repræsenteret i debatten hvorunder, der er varierende argumenter tilknyttet og endvidere varierende rationaliteter repræsenteret. Dog er ovenstående citater begge repræsentanter for samme rationalitet, da begge argumentationer er baseret på et tydeligt formål og er således også resultatorienteret, hvilket netop er et problem ifølge Habermas, hvor denne resultatorienterede rationalitet overskygger og hæmmer moralsk handlen. Dette kan akkurat beskrives som værende et af de væsentligste problemer i den givne debat, da disse meget resultatorienterede argumentationer ikke lader sig forene. De lader sig ikke forene, da der udvikles autonomt fungerende handlingssystemer, der koordineres gennem aktørernes resultatorienterede adfærd, hvorigennem systemet reproduceres (Eriksen & Weigård, 2003, s. 134). Hermed ikke sagt, at ovenstående citater ikke bygger på en moralsk forståelse af nogen art, men selve rationalet bag argumentationerne gør, at der ikke dannes et fælles grundlag for moralsk gyldige normer, hvilket Habermas beskriver som en koloniseringen af livsverdenen, hvor den

kommunikative handlen netop hindres og undermineres. Disse formål er eksempelvis relateret til den sociale verden og de legemliggjorte handlingsregulerende normer her. Argumentationerne er netop ikke præget af en begrundelsestvang, hvilket vil sige, at argumentationerne ikke behøver at basere sig på det gode argument eller gode grunde.

5.3.3 Religion og sundhed

Et vigtigt element i omskæringsdebatten er også det omhandlende sundhed, der både relaterer til den sundhedsfaglige debat samt mere personligt orienterede ytringer.

For nylig fik omskæring så sit hidtil bedste lægelige skudsmål. Flere undersøgelser viser nemlig, at omskæring reducerer risikoen for smitte med hiv med ikke mindre end 60 procent. Både FN og WHO har derfor anbefalet heteroseksuelle mænd i afrikanske lande, hvor hiv-spredningen er ude af kontrol, at lade sig omskære (Thorsen, 2012, Politiken, Kultur).

Disse argumenter kommer for det meste fra lægefaglig hånd og relaterer sig også til rapporten udarbejdet af AAP. Det skal videre sættes i mente at Habermas mener at der er noget, der styrer argumenterne i hver verden, hvor det ses i den sociale verden at det er traditionerne og troen der vægtes højt, og ikke det faktum, at indgrebet enten kan gavne eller skade barnet. Normerne inden for denne verden vægter højt for aktørerne, som betyder at kommunikationen står svag da der ikke opnås enighed eller forståelse overfor hinandens grunde (Habermas, 1981).

Ydermere findes der ligeledes argumentationer med komplikationer ved omskæring som fællesnævner. Disse argumentationer befinder sig i den subjektive verden, hvor det er egne holdninger samt oplevelser, der kommer frem. Dog er børnelæge Frisch inde på området med fakta om komplikationer som kan gå udover individers sexliv.

De omkring fem procent danske mænd, der er omskåret, kan have svært ved at få orgasme. Og deres partnere kan have problemer med at få opfyldt deres seksuelle behov.

- Endnu mere grelt er det, at kvinderne har mellem fire og otte gange hyppigere problemer med smerter ved samleje, hvis deres partner er omskåret, siger overlæge på Statens Serum Institut Morten Frisch, der står bag undersøgelsen, til Politiken (Danmarks Radio, 2012, Nyheder, Indland).

Dette refererer til den sundhedsfaglige debat gennem argumenter, der henviser til hvorvidt omskæring kan gå udover et menneskes sexliv resten af livet og endvidere gå udover partnerens oplevelse. Da omskæringen ofte sker som spæd, er det en konsekvens af en anden persons valg. Et godt sexliv er vigtigt for de fleste, og sættes i tæt forbindelse med sundhed og selvværd, derfor ses det for nogle som en krænkelse af drengenes kropslige og seksuelle helhed at frarøve dem oplevelsen af en god seksuel oplevelse, hvilket hermed er forbundet med identitetsdannelse. Dette argument har udelukkende tilholdssted i den subjektive livsverden, da det er en personlig oplevelse og vurdering, hvad der er et godt sexliv. Dermed sagt findes der ligeledes holdninger der modsiges de videnskabelige beviser. Her er der kvinder, der finder deres sexliv bedre når de er sammen med en omskåret mand: "(...), mens mindst en kvindelig debattør tværtimod fremhævede den bedre seksuelle ydelse, der efter hendes opfattelse var en ledsagende gevinst ved at elske med omskårne mænd" (Larsen, 2012, Information, Udland).

Dette er et eksempel på hvordan debatten ikke forholder sig forståelsesorienteret, men ytrer sig efter egen interesse, hvor Habermas siger, der skal laves en fælles norm, alle kan stå inde for. Ved disse modargumenter, uden at forholde sig til om man kan stole på den objektive verden, eller udsagnets rigtighed, overholdes gyldighedskravene ikke og der kan ikke være tale om en kommunikativ handling.

»Hvis drengene fik varige men, eller hvis det havde konsekvenser for deres seksualitet, ja, så skulle indgrebet naturligvis forbydes. Modstanderne af omskæring henviser altid til anekdoter og meget upræcise undersøgelser, men aldrig til ordentlige, lægefaglige beviser på disse negative konsekvenser. Det skyldes, at de ikke findes«. Özlem Cekic, Martin Krasnik, m.fl. (2008) (Frisch, 2013, Politiken, Debat).

Ovenstående citat tydeliggør, hvordan aktørerne ikke forholder sig rationelt til hinandens argumentationer ved at sætte sig ind i de pågældendes påstand, men derimod forholder sig udelukkende til egen livsverden, som er defineret ud fra aktørens sociale normer eller personlige identitet. Debatdeltagerne forholder sig ikke og danner ikke en diskurs hvor den universelle norm opstår.

Det er ikke underligt, at det især influerer på mandens seksualliv, når han mangler forhuden. I den vestlige verden, hvor vi har adgang til sæbe, vand og god hygiejne, findes der ikke en generel medicinsk begrundelse. Der er kun en religiøs begrundelse.

se, som ikke bør trumfe samfundets krav om, at børn bør beskyttes mod at få foretaget unødvendige kirurgiske indgreb.

Det må være en ufravigelig børnerettighed (Katterup, 2013, Kristeligt Dagblad, Debat).

Her forholder aktøren sig til det egentlige faktum, at hvis der er mulighed for god hygiejne, som der gives udtryk for, er det en vigtig faktor for ikke at skulle omskære mænd. Ligeledes refereres der til oprigtigheden og udsagnet ligger til grund for interaktionen mellem aktørerne, der giver udtryk for at der ikke er nogen generel grund til at udføre indgrebet, når der er gode hygiejne muligheder. Til sidst ender aktøren med at ytre sin egen oplevelse af debatten, ved at referere til at religionen ikke kan trumfe samfundets krav om børns beskyttelse. Herfra kan ovenstående argument ses som et argument der overholder gyldighedskravene ved at referere til alle tre livsverdener. Ydermere er der en grobund for at skabe en fælles norm med andre aktører, der forholder sig til den objektive verden. I denne forbindelse er det paradoksalt, at der ikke er flere argumentationer, i den danske debat, der refererer til den objektive verden taget i betragtning, at debatten her bevæger sig indenfor det sundhedsfaglige felt. Det kan relateres til, at det netop er et kontroversielt emne, der endvidere har stor betydning for nedenstående afsnit.

5.3.4 Religion og identitet

Et ligeledes væsentligt aspekt i forhold til omskæring er det samfundsmæssige og subjektive aspekt omhandlende det at være omskåret. Dette relaterer sig i høj grad til den identitetsfølelse, der er forbundet hermed på både godt og ondt, der overordnet er i forbindelse med aspektet om seksualitet.

Relevant i forhold til identitet er netop indre personlige oplevelser, tanker, hensigter, holdninger, ønsker, følelser med videre, hvor det netop kun er det enkelte subjekt, der har adgang hertil. I forhold hertil lader denne indre sfære sig eksplicitere i form af værdier, hvor omskæring i denne forbindelse er væsentlig.

De religiøse jøders børn ville fortælle jer, at man med et forbud om omskæring frarøver dem retten til at praktisere en afgørende del af deres religion, nemlig pagten med Vorherre. Ligeledes ville de ateistiske, men dog kulturelle jøders børn fortælle jer, at et forbud indebærer et indgreb i deres jødiske identitet. Staten vil endvidere med forbud fysisk fremmedgøre sønner fra deres fædre. I hvis interesse er det? Sa-

gen bliver dog mere kompliceret, idet mange eksperter ikke vil forbyde omskæring fuldstændig. De vil blot udskyde handlingen, til barnet selv træffer beslutningen.

Og de har da ret i, at der intet er til hinder for, at en gudspagt kan indgås senere i livet. Og selvfølgelig kan man vente med at bekræfte sin kulturelle identitet, til man er blevet voksen. Kristne kan jo også holde juleaften om sommeren og døbes som 50-årige.

Men der er jo en grund til, at disse begivenheder mestendels ikke sker på sådanne skæve tidspunkter. Hvis man vil vente med at blive døbt, til man er gammel, risikerer man ved en for tidlig død, at man kan have den på man ikke kommer i Guds rige (Maxild, 2013, Kristeligt Dagblad, Kronik, Liv & Sjæl).

Ovenstående citat er et udtryk for den frustration over ikke at kunne udtrykke sin religiøse identitet, hvor den eneste måde hvorpå subjektet kan legemliggøre den viden, der er forbundet med denne indre sfære er dramaturgisk (Habermas, 1981, s. 267). Den eneste måde, hvorpå der kan opnås tilgængelighed overfor aktøren, er netop hvis aktøren udtrykker sig, hvilket dog også kan være via sproget. Da debatten ikke refererer til alle tre verdner ved samme argumentation, kan det skyldes at de fleste argumentationer findes i den subjektive verden, og dermed kun vises ved dramaturgiske handlinger. Indgrebet er i denne sammenhæng en væsentlig del af identitetsskabelsen, dannelsen af et tilhørsforhold til en bestemt gruppe samt indføring i de religiøse skikke. Omvendt kan denne dramaturgiske handling have modsat effekt, hvilket kan medføre komplikationer i forhold til den indre sfære og dermed den subjektive verden: "Hvis der er nogen der skræker en midt i skridtet, så stiller man sig spørgsmålet: Hvad er der galt med mit skridt. Hvad er der galt med min tissemand" (Danmarks Radio, 2013a, 1:58,4-2:37,2). I denne forbindelse er det den negative respons på, at være tydeligt anderledes end majoriteten i det menneskelige fællesskab, hvor flertallet ikke har legemliggjort samme kulturelle normer.

Den personlige, seksuelle kontakt og udveksling mellem omskårne mænd og deres partnere er brændemærket i lige præcis det punkt, hvor man (rent fysisk) mødes. Slægtens tyngde står midt imellem: Du er ikke din egen, du tilhører først og fremmest slægten – en stemning der, hvis den efterleves af omskårne (og dem der omgiver dem), undergraver personens mulighed for at stå frem som den man i virkeligheden er: Et suverænt og unikt menneske, der er velkomment i verden, uden først at skulle stemples. I stedet bliver man til et led i en kæde, en opretholder, en

der også skærer i børn (Milgrom, 2012, Politiken, Debat).

Her forstås indføringen i de religiøse skikke og således dette specifikke tilhørsforhold som tvang, hvor de følger og bivirkninger med denne norm synes efterkommet uden accept. På denne måde, hvor man efterfølger normen uden at være overbevist om dens gyldighed, har man, ifølge Habermas, meldt sig ud af det menneskelige samfund. I denne sammenhæng er fraværet af et magtbegreb tydeligvis problematisk, da det ikke er et begrundet og aktivt valg ovenstående aktør har taget men eventuelt et udtryk for, at nogle deltagere i en diskurs er andre underlegne og derfor er han blevet tvunget til at acceptere bestemte følger og bivirkninger af en bestemt norm. Hertil vil Habermas svare, at øget magt hos en eller flere deltagere ikke vil ændre på selve argumentationen og heller de grunde forbundet hermed, hvor det alene er argumentationen, der tæller (Habermas, 1996, s. 17). Dette ændre dog ikke på, at aktøren her føler sig tvunget ind i et fællesskab, hvilket er hans subjektive ytring forbundet med den indre sfære og subjektive verden.

5.4 Konsensus

Hvis debatdeltagerne kan konstatere, at de ikke har en samme forståelse af den situation, som de står overfor, bør de via nye argumenter prøve at justere fortolkningerne på en måde, hvorpå de forsøger at opnå en fælles definition af situationen, som alle kan stå personligt inde for. Der forsøges i omskærings debatten at skabe et fællesfundament, ved at vise forståelse og dermed have referencer til de tre verdener samtidig, som Habermas mener, er den rigtige måde at skabe en dialog på.

Jeg synes ikke det er mangel på respekt for religion, jeg vil gerne respektere at jøder eller muslimer praktiserer deres religion eller alle andre religioner for den sags skyld, men hvis jeg skal vælge imellem at tolerere det, som man gør af religiøse grunde eller kæmpe for det her barns rettigheder, så vil jeg altså vælge og sige at det er barnet der er det vigtigste. Og det er et barn der ikke har noget at skulle have sagt på det her tidspunkt og derfor synes jeg at det er et overgreb imod barnet (Danmarks Radio, 2013b, 21:37,4 - 22:00,8).

Aktøren, der ytrer overstående citat, er medvirkende i Gadens Parlament, hvor debatten om hvorvidt der er tale om et brud på religionsfriheden, ligeledes spiller ind. Det er dog tydeligt, at der i argumentet refereres til alle tre livsverdener. Det er kvindens personlige holdning og oplevelse og dermed en del af den subjektive verden. Samtidig er der tale om sagsforhold, som tilhører den

objektive verden, ved at bruge rettigheder, som er en reference til FN's børnerettighedskonvention. Den sidste verden inkluderes ved at der er tale om en kvinde, der respekterer og er forstående overfor de religiøse grupper, som er en del af den sociale verden. Dermed har hun sagt, at det er sandt hvad hun siger, som er en reference til den objektive verden. Det er legitimt for hende at sige, da hun forstår og respekterer de religiøse værdier og grupper og samtidig mener, at det hun siger er sandt, da det er hendes personlige oplevelse af debatten. Dermed er der tale om de gyldighedskrav som Habermas mener deltagerne kan gøre krav på i en dialog. Det er tre krav hvor sandhed, rigtighed og sandfærdighed spiller ind. Disse tre krav tilhører ligeledes en af verdenerne, hvor fakta er sandhed, normerne indebærer rigtigheden og sandfærdigheden kommer til udtryk i talerens egen dramaturgiske handlen. Er disse gyldighedskrav overholdt, kan den tilhørende enten godtage argumentet eller forkaste det. Endvidere er det vigtigt at have i mente, at Habermas benytter sig af disse redskaber for netop at skabe en dialog og dermed en kommunikativ handlen, som går ind og skaber så stor en lighed som muligt i argumenterne (Habermas, 1981, s. 141).

Argumenter, der ikke kun giver anerkendelse i den talendes egen verden, men som også forsøger at opnå at en fælles forståelse, kan hermed karakteriseres som forståelsesorienterede argumenter. Dette kommer endvidere til udtryk, når der eksempelvis bruges ikke religiøst funderede argumenter af folk, der ellers kan forestille at have en forudindtaget forståelse, for eksempel en muslimsk imam.

Ifølge Imam Abdul Wahid Pedersen er omskæring ikke obligatorisk i islam, men derimod en stærk tradition?

»Ja, en meget stærk tradition. Men folk gør det som sagt også, fordi det er sundt. Altså, hvis det bliver udført korrekt af kvalificerede mennesker. Det er faktisk det, jeg er allermost bange for. At det skulle blive forbudt, for så risikerer vi, at folk vil bruge ikke kvalificerede folk, som vil gøre meget større skade end i dag« (Sølund, 2012, Politiken, Indland).

Her ses det at Wahid Pedersen ikke kun argumenterer ud fra en religiøs forståelse, men også bruger en samfundsrelevant argumentationsrække, der på visse punkter kan skabe en større forståelse af de andre argumenter han fremlægger. På denne måde er han i stand til både at vurdere problemstillingen ud fra rationalet om sandhed samt rigtighed. Dette ses ligeledes når der bliver fremlagt argumenter om bedre hygiejne, samt at omskæring kan mindske risiko for kønssygdomme. Ved overholdelse af ovenstående gyldighedskrav opstår der således en mere retfærdig og ligesin-

det debat, hvor alle aktører har ret til et modargument eller støtter op om et af nogle af de andres argumentation. Det er dog ikke det denne debat er præget mest af, da deltagerne oftest forholder sig til deres egne værdier eller ikke evner at forholde sig til mere end en verden af gangen.

Herunder ses endnu et argument hvor den herredømmefri dialog umiddelbart kommer til sin ret. Der refereres til de tre verdner og overholder derved gyldighedskravene.

I min optik er der to veje frem: 1. At omskæringen foretages rent symbolsk. 2. At barnet selv tager stilling til omskæring, når han bliver myndig. Ved at benytte den første løsning er det muligt både at holde fast i tradition og historie og at vise den jødiske oplysthed i forhold til tilpasning til moderniteten og lægevidenskabens dokumentation af fysiske og psykiske mén og endelig at tilbagevise Islams politiske særkrav (Nørgaard, 2013, Kristeligt Dagblad, Debat).

Argumentet her kan overordnet betragtes som forståelsesorienteret, da deltageren i debatten godtager at handlingerne er rationelle ud fra forskellige kriterier. Interaktionen mellem deltagerne giver en vis anerkendelse, som er vigtig for Habermas, da der udover et rationelt aspekt også opstår et socialt og subjektivt karaktertræk i dialogen. Det består ikke udelukkende af den objektive verden og dermed fakta, men forholder sig til de rationelle handlinger, ved at komme med forslag til hvorpå de sociale værdier kan forblive, men uden at barnet mister sine mulige rettigheder. Dog er der alligevel manipulerende elementer i ovenstående citat, hvor jøderne italesættes som oplyste i modsætning til muslimerne, der forbindes med politiske særkrav. Jøderne og muslimerne, der ellers har stået som en enhed i denne debat bliver her differentieret ud fra eventuelt resultatorienterede politiske hensigter. Denne debat er domineret af klare træk fra vestlige værdier, som opholder sig i den objektive verden på bekostning af henholdsvis den sociale og den subjektive verden (Carleheden, 2009, s. 411).

5.5 Forbud og symbolsk reproduktion

Opdelingen af den moderne verden i to sfærer gør det muligt at skelne mellem aktørernes handlinger, da Habermas overordnet ser rationalitet som handlinger, der er baseret på viden, hvor rationalitetsformen differentieres ud fra måden, hvorpå denne viden anvendes, hvilket netop er tilfældet gennem analysen (Habermas, 1981, s. 35). I forhold til empirien kan det være vanskeligt helt objektivt at vurdere det formål, de forskellige aktører har med at deltage i debatten om omskæring af drengebørn i Danmark, men det er muligt at differentiere måden, hvorpå aktørerne

anvender deres viden, og herudfra kan en given rationalitet afdækkes. Eksempelvis er der stor forskel på, om argumenterne i debatten er orienteret mod en fælles forståelse og klarlægning af den givne problemstilling, eller om de er rettet mod et forbud kontra retten til religionsfrihed. I forlængelse heraf er det netop de sidstnævnte holdninger, der er mest fremtrædende og udgør således også de overordnede temaer, hvorefter argumentationen blandt andet orienteres. Hvor den gode proces i en moralsk debat netop opnås gennem den herredømmefri debat, der således også udgør den perfekte interaktion, hvor de forskellige aktører har frihed til at udtrykke.

Debatten om omskæring inden for den jødiske og muslimske tro kan også ses som et udtryk for udvidelsen af det moderne samfund, hvor netop rationelle og videnskabelige verdensforståelser tager over for den religiøse. I denne forbindelse kan omskæring forstås, i forlængelse af indgrebet tilhørende de legemliggjorte handlingsregulerende normer, som en del af den socialiseringsproces forbundet med den specifikke kultur. Denne socialiseringsproces skal netop sørge for, at evnen til at handle ud fra denne norm overføres til nye generationer, der hermed bliver i stand til, at leve i harmoni med den kollektive livsform, hvorfor omskæringsritualet er særligt vigtigt (Eriksen & Weigård, 2003, s. 138).

Det var ikke en hellig pligt for os, som om Gud stod og kiggede os over nakken, men derimod i respekt for den kulturarv, vi er en del af, og som man har praktiseret i jødiske familier i årtusinder. Vi følte også, at vi havde et ansvar i en større sammenhæng for at give noget videre til vores søn og introducere ham for den samme kultur og arv, som vi selv er en del af (Nissen, 2012, Kristeligt Dagblad, Nyheder).

Hertil hører sig også evnen til, at fortolke de kulturelle traditioner således at man handler i overensstemmelse med etablerede normativer, hvorudfra denne debat er udsprunget. Overleveringen af en sådan tradition som omskæring, der er afgørende for en kulturs socialisering, kan også karakteriseres som værende udtryk for en symbolsk reproduktion. Hvor denne reproduktions succes kan vurderes ud fra, hvor rationel den viden er, der videreformidles, hvilket er blevet behandlet tidligere i analysen. Relevant er også hvor stærk solidaritet samfundsmedlemmerne udvikler, hvilket tydeligt er varierende, hvor aktørerne er splittet i et for og i mod omskæringen. Nogen ser netop omskæringen som et væsentligt socialiseringsværktøj og som en tydelig identitetsmarkør, hvor andre føler sig bundet i et tilhørsforhold de ikke finder tilfredsstillende. Endvidere kan reproduktionens succes vurderes ud fra, hvor tilregnelige de personligheder, der formes, bliver, hvor dette i omskæringsdebatten kan relateres til, hvor mange der fører traditionen videre og hvor

mange, der bryder med denne. I en dansk kontekst og i forbindelse med denne debat kan der således siges, at være flere brud på denne reproduktion, hvor her således er stor fare for, at generel tab af mening knyttet til omskæringen som religiøst ritual. Denne debat kan således betegnes som værende en rationalisering grundet moderniseringsprocesser i samfundet. Habermas beskriver det som en patologi, når kritiske systemlige vægte fra eksempelvis statsapparatet bliver forskudt ind i livsverdenen og på denne måde griber ind i den symbolske reproduktion (Habermas, 2006, s. 225). Det er i forlængelse heraf centralt, at der sker en afkolonisering af livsverdenen, hvor Habermas pointe er, at de normative aspekter ved samfundslivet også kan gøres til genstand for rationel analyse.

(...) spørgsmålet om et forbud mod omskæring af drenge heller ikke helt ligetil. Og derfor er det vigtigt, at diskussionen kommer til at hvile på fakta og ikke følelser. På den ene side er der hensynet til børnenes ret til at bestemme over egen krop, og på den anden side er der tungtvejende argumenter i forhold til religiøse og kulturelle traditioner for omskæring, som hverken kan eller skal negligeres (Agger, 2012, Jyllands-Posten, Indland).

Ovenstående citat efterspørger netop en mere forståelsesorienteret debat, så der ligeledes tages højde for samfundets symbolske reproduktion. Denne distance mellem individ, kollektiv og kulturel tradition er hermed medvirkende til at denne debat er aktuel og det er ligeledes denne distance, der gør det muligt for de forskellige aktører at handle selvbestemt og resultatorienteret (Eriksen & Weigård, 2003, s. 139).

5.6 Konklusion på analysen

I ovenstående analyse er der forsøgt at skabe et overblik over hvordan debatten viser, hvad normer har at sige i en debat som denne omkring omskæring af drengebørn i Danmark. I den forbindelse skal de debatterende på sin vis have fælles grundlag for normer, for at debatten kan foregå, da det ifølge Habermas ikke er muligt at bryde med en fælles norm, der er blevet skabt gennem en retfærdig og ligesindet debat. I den objektive verden, er der flere argumenter fra sundhedsfaglige personer, men da disse bestrider hinanden er der en normfaktor involveret. Denne handler om forskellen på de kulturelle værdier, der i debatten mellem de amerikanske og Frisch et al. der ikke kan debatteres sammen, da der ikke er nogen form for fælles norm mellem aktørerne. I den religiøse verden er der også stor forskel på de debatterendes normbaggrund og da for eksempel Jøder

benytter verdslige argumenter, er det svært at skabe en rationel debat, med fælles normer som grundlag, derudover skal der i forhold til religion ses på det kulturelle grundlag, der via socialisering reproducere og fører traditioner, såsom omskæring videre. I den sociale verden vægtes normer og traditioner højt og det er for de fleste i denne debat umuligt at se udover egne værdier forbundet hermed og derfor går debatten på dette punkt også i stykker. For at opnå en debat, der bliver gyldig, bliver aktørerne nødt til at forholde sig til andre verdener end deres egne og dette formår meget få af de debatterende i denne debat. Derfor vil der inden for den moralsk-praktiske diskurs ikke kunne opnås konsensus. Hvis der på et tidspunkt bliver opsat et forbud mod omskæring, vil det ske ved hjælp af tvang og vil derfor ikke være gyldig i diskursetikken, men hvis dette på magisk vis opnås ved hjælp af overholdelse af gyldighedskravene, vil de religiøse grupper, der er for omskæring blive nødt til at forlade dette samfund, da deres normer derved ikke er gyldige og derfor i strid med de dominerende normer, der legemliggøres gennem ret og lov. Eller så vil det være et udtryk for, at alle parter i debatten har accepteret en fælles norm og accepteret dennes følger og bivirkninger på baggrund af det bedste argument.

6 Diskussion

I denne diskussion vil analysens resultater blive diskuteret overfor litteraturstudiet, der har sit fokus på internationale normer og globalisering. Fokus vil primært være på et mere internationalt plan, og debatten om omskæring af drengebørn i Danmark, vil derfor blive brugt på et internationalt niveau.

Debatten omkring omskæring af drengebørn har fokus på, hvordan der i Danmark er kommet et nyt fokus på traditioner og rituelle praksisser som har stor betydning for religiøse mindretal – såsom muslimer og jøder, men som ikke er udbredt i Danmark. Dette er en af følgerne af en større grad af multikulturel diversitet og globalisering i verden, der skaber flere samfund, hvor traditioner og religioner møder hinanden i en ny sammenhæng. Derfor skal der skabes et nyt rum i samfundet, der før har været mere lukkede, med nye former for praksisser. Men hvad skal samfund, der er så forskellige, gøre for at skabe plads til traditioner, der ikke har været normalen før og derfor skaber helt nye spørgsmål om hvad der er lovligt og hvilke rettigheder der skal overholdes. For i et samfund, kan rettigheder have forskellig betydning. I denne diskussion, vil der være særligt fokus på, hvordan et samfund med nye normer og traditioner kan passe ind i andre samfund, herunder mødet mellem vestlige samfund og ikke-vestlige samfund. Dette gøres med udgangspunkt i konklusionerne fra analysen, hvor argumentationerne har været i fokus samt deres forbindelse med normer. Her har fokus været på den herredømmefri debat og hvilke argumentationer der kræves, for at skabe denne debat, der vil være fri for tvang, hvor alle argumenter tæller og hvor der gennem argumenterne skal findes frem til fælles konsensus.

6.1 Retspluralisme og forbud

Retspluralisme er en måde, hvorpå samfundet retslige praksisser bliver delt op i kulturelle og religiøse parallelle praksisser. Ifølge Thuesen (2013) ses retspluralismen som et overlappende system af normer, hvor den gængse retsopfattelse er af vestlig oprindelse (Thuesen, 2013 (u.u.), s. 2). Omskæringsdebatten handler netop om retsopfattelser, hvor det problematiske består i, at handlingsregulerende normer forbundet med omskæring, blandt nogle grupper i samfundet, opfattes som ret og et vigtigt led i en socialiseringsproces og symbolsk reproduktion af deres kultur. Derfor er det nærliggende at se på retspluralisme i denne debat, hvor opfattelserne forbundet med omskæringen skiller sig fra den vestlige opfattelse af ret, hvor omskæringen netop italesættes som værende et symbolsk ritual og således en norm, hvormed det bindende og handlingsregulerende

element ikke tages i betragtning. Dette kan endvidere sammenlignes med SFI rapporten, hvor det er indgåelsen af ægteskab og definitionen af skilsmisse indenfor ikke-dominerende kulturer og religioner, der adskiller sig fra det danske retssystem, på grund af den store traditionelle betydning, disse to handlinger har (Liversage & Jensen, 2011, s. 62). Det er netop sådanne elementer, Habermas mener, at man skal stille sig kritisk overfor, hvor der i sådanne situationer er fare for at selve konteksten for den kommunikative handlen er under pres, hvilket kommer til udtryk gennem de dominerende rationaliteter i argumentationerne, hvor de er domineret af den formålsrationelle handlen. Det kan derfor diskuteres, om et retspluralistisk samfund vil kunne medtage nogle flere faktorer end et samfund, som det danske, der tager højde for religionsfriheden, under forudsætning af, at straffeloven ikke overtrædes, eller om et samfund med et parallelt retssystem vil hæmme integrationen og derved skabe et segregeret samfund, hvor retspluralismen kan skabe et eller flere, helt delte og parallelle samfund ved siden af det dominerende samfund. Krævende for meningsfuld interaktion er nemlig, at de involverede deler en fælles forståelse af måden, hvorpå verden fungerer, herunder hvad, der er af betydning. Der sker hermed en form for koordinering af de forskellige interaktioner, hvorved Habermas henviser til et mere normbaseret rationale, hvilket ikke vil være tilfældet i et retspluralistisk samfund, hvor normerne netop vil defineres ud fra forskellige autonome samfund og dermed ske en segregation. Dog vil dette også betyde, at nogle grupperinger i samfundet ikke underlægges tvang. Empirien i denne opgave er funderet ud fra et forslag om at lave et forbud mod omskæring af drengebørn i Danmark og kritikken ved dette er, at de religioner, der har omskæring som en del af deres kultur, vil blive udstødt fra samfundet eller også vil omskæring ske i ulovligt regi i stedet for under lægelig kontrol. Videre mener Lexner, at der vil ske en uddrivning af det jødiske folk i Danmark, hvis ulovliggørelsen bliver en realitet (Ritzau, 2012). I denne diskussion er retspluralismen derfor meget betydningsfuld, da der ved et forbud kan ske en umyndiggørelse af den gældende lovgivning og over tid kan der skabes et retspluralistisk samfund, hvor andre normer og love er gældende – om de er legitime i landet eller ej. I analysen bliver der fremlagt den konflikt, der skabes mellem sundhedsfaglige personer fra USA og fra andre lande, især nordeuropæiske. Her er det Frisch et al., der mener at AAP's artikel indeholder kulturel bias. De mener, at USA er det land i verden, der udfører flest omskæringer på drengebørn (Danmarks Radio, 2013a). Derfor er den norm, som de amerikanske læger følger, ifølge Habermas ikke nødvendigvis mindre sand, men en anden end den, som de andre europæiske læger med Frisch i spidsen, har. Den kulturelle norm er derfor i USA en helt anden og derfor vil det også kunne udledes, at de retslige processer i denne sammenhæng kan være anderledes i USA, der også anses som et vestligt land. I denne sammenhæng kan der derfor ikke ske en dialog, bygget på det

normative imellem de amerikanske læger og Frisch et al.. Derfor kan det udledes, at den amerikanske og Frisch et al.'s verdener ikke er ens og derfor parallelle indenfor den vestlige verden. Og videre kan det være interessant at kigge på, om der findes en form for vestlige normer. Dette diskuteres i næste afsnit i sammenhæng med normspredningsteorien.

6.2 Vestlige normer og normspredning

Ifølge normspredningsteorien bliver internationale normer spredt ud globalt. Ofte er disse normer funderet i nogle principper, som i vesten er nemt genkendelige, men i andre civilisationer ganske nye. I litteraturstudiet diskuterer Finnemore og Donnelly internationale normer. Finnemore argumenterer for at internationale normer ofte er funderet i vestlige kulturer, der er styret af Webers rationalitet (Finnemore, 1996, s. 326), mens Donnelly mener at alle kulturer har en form for styring af for eksempel menneskerettigheder og det derfor kun er tyranniserende samfund, der skaber en forestilling om, at lige rettigheder ikke er en del af en religiøs kultur. De kulturer, der overtræder menneskerettigheder, er ikke funderet i samfund, bygget på ældgamle kulturer og religioner, men påstår ofte at de benytter sig af traditionelle love (Donnelly, 1984, s. 413). I denne diskussion er det interessant at se på, om de normer, der fremstilles i omskæringsdebatten, kan ses som vestlige forestillinger om normer og om der skelnes mellem vestlige og ikke-vestlige samfund. I denne forbindelse skal argumentationerne, forbundet med den sundhedsfaglige debat og religion og ret fremhæves, hvor de argumentationer forbundet med den vestlige forståelse ofte befinder sig i enten den objektive verden og således bygger på fakta og sandhed eller i den subjektive verden, hvor den dramaturgiske handlen vurderes ud fra sandfærdighed. Disse rationaliteter er hermed ikke i særlig stor udstrækning bundet til den moralsk-praktiske diskurs hvorfra de ikke-vestlige forståelser er forankret. Som det fremgår i analysen og herover, er den amerikanske norm ifølge Frisch et al. meget anderledes end i andre vestlige lande, som for eksempel lande i Skandinavien, England og Canada, hvor der dog i denne kontekst refereres til den sociale verden. Som det fremgår videre i analysen, indgår de to sundhedsfaglige modpoler i sociale kontekster, der derved bestrider hinandens talehandlinger og derfor vil der i denne sammenhæng ikke være mulighed for at opnå konsensus. Dette sætter normspredningsteorien i et perspektiv, hvor to vestlige forestillinger omkring omskæring er forskellige og denne debat, der indgår i den sociale verden, ikke kan nå fælles mål og derfor ikke kan skabe konsensus omkring omskæringsdebatten. Habermas beskriver endvidere, hvordan normer gennem diskursetikken altid kan bestrides og derfor diskuteres, hvor der kan skabes nye gennem dialog, men i denne sammenhæng bestrider de debatterende hinandens talehandlinger, og derfor kan der ikke opnås gyldighed i dialogen.

I analysen er der fokuseret på de argumenterendes baggrund, og om det er funderet i religion eller ej. Dette bevirker også at normer har en vigtig betydning i denne debat og på globalt plan er normerne også betydningsfulde. Disse er netop vigtige i forhold til principperne bag diskursetikken, hvor det netop er væsentligt at de forskellige aktører forholder sig forståelsesorienteret og hermed forholder sig til gyldighedsfordringerne; sandhed, rigtighed og sandfærdighed således, at den kommunikative handlen ikke spaltes så tydeligt som det ses i debatten af omskæring, hvor der er sket en uddifferentiering til de systemiske handlingsformer. I analysen er det vigtigt at pointere, hvilke livsverdener argumenterne har udgangspunkt i, og derfor er der også forskellige argumentationer, alt efter hvilke aktører, der argumenterer, hvor disse er afledt af den kommunikative handlen som et hele. I forbindelse hermed skal Donnelly's pointe fremhæves, hvor han mener, at normerne ikke kan defineres som værende universelle da disse, med eksempel i omskæringsdebatten, fortolker disse inden for de forskellige kulturer og her inden for de forskellige autonome handlingssystemer.

6.3 Internationale normer vs. Religion

De internationale normer, som normspredningsteorien argumenter for, udbredes inden for de internationale systemer og definerer den måde aktørerne skal opføre sig på i en given situation. Dette giver dog kun mening, hvis følgerne og bivirkningerne af disse normer, der sikrer tilfredsstillelse af alle også kan accepteres af alle berørte og endvidere foretrækkes frem for andre muligheder, hvilket helt tydeligt ikke er tilfældet i omskæringsdebatten, hvor forslag om eksempelvis symbolsk omskæring afvises blankt. Men hvilke normer er det så, der spredes? Finnemore anser at de normer, der spredes gennem internationale organisationer og NGO'er, ofte er relateret til de vestlige værdier. I analysen ses det hvordan de stærkeste værdier og normer tilhører de religiøse grupper, og dermed en gruppe, der forholder sig til deres egne retningslinjer. Dermed sagt kan det diskuteres hvorvidt NGO'er egentlig påvirker lande hvor religionen står stærkt og det er retningslinjerne fra den givne religion, der bliver overholdt, og ikke retslige linjer. NGO arbejde ligger i u-lande hvor det ofte ses at religionen står mest kraftfuld og som en livsstil, hvorimod det for mange i vesten blot er en "søndagsting". Analysen konkluderer endvidere at normerne kommer fra religionen, hvor det NGO'erne tilbyder, er mere vestligt og dermed mere teknologiske værdier, der således også har hjemme i en mere teoretisk diskurs. Dette gør at diskussionen om, hvorvidt der skal ske et forbud mod omskæring af drengebørn i Danmark, eller ej, ikke kan påvirkes af for eksempel internationale organisationer, da disse henviser til en teoretisk diskurs tilhørende argumentationer, der ikke er gældende i forhold til omskæringen og den socialisering forbundet her-

med. Dermed er det ikke sagt, at det er de religiøse værdier, der vinder denne debat. Det er dog væsentligt at internationale organisationer og religion spreder to forskellige former for normer, da disse er forankret i to forskellige rationaliteter. Ligeledes ses det i analysen at forbuddet går imod religiøse grupperes normer, hvor det derfor er tydeligt at der ikke skabes et fælles fundament for en gyldig norm.

6.4 Kritik og refleksion af Habermas

Et konkret problem realiseret i omskæringsdebatten er, at der ikke umiddelbart opnås konsensus i det moralske spørgsmål vedrørende omskæring af drengebørn i Danmark, hvor den gode vilje er mere eller mindre til stede, hvilket kan relateres til den værdiorienterede pluralisme der er til stede i debatten. Det er hermed ikke muligt, at kategorisere nogle af normerne som værende universelle, hvorfor den kan betegnes som relative i forhold til de autonomt fungerende handlingssystemer, hvorfra de forskellige aktører handler og forholder sig til debatten. Habermas universaliseringsgrundsætning synes for generaliserende og unuanceret i relation til denne komplekse og kontroversielle kontekst. Et forsvar herfor, i relation til Habermas, kan være, at argumentationsformerne i omskæringsdebatten overordnet kan konkluderes til, at danne et system og argumenterne kan dermed ikke isoleres fra hinanden, hvilket belaster sammenknytningen med de andre argumentationsformer og dermed også den moralsk-praktiske diskurs (Habermas, 1996, s. 101). På trods af at argumentationen føres åbent og længe, overholdes kriterierne for den kommunikative handling ikke, ej heller gør principperne for diskursetikken, hvorfor debatten nødvendigvis må fejle. I denne forbindelse kan de ideelle samtalsituation endvidere fremhæves som en hypotetisk situation, hvor aktørerne nødvendigvis ikke vil ændre holdning hvis blot man finder et fælles grundlag og dermed overholde Habermas' krav. Aktørerne identificerer sig netop med synspunkter enten for og imod omskæring og et kritikpunkt vil være, om gode argumenter er nok til at ændre noget hos disse mennesker, hvor konsekvensen herved kan lokaliseres til eksempelvis udvandring i relation til omskæringsdebatten. Der kan endvidere argumenteres for, at grundantagelsen for den herredømmefri dialog kun er gældende i vesten, hvor den verdslige dimension ikke er fremtrædende. På trods af at sådanne traditioner og verdslige forestillinger neutraliseres gennem deltagelse i en moralsk-praktisk diskurs kan denne forestilling også anses som værende umulig, hvis forhold om religion gør sig gældende, hvor en verdslig instans anses som værende mere end mennesket. Hvor omskæringsdebatten netop bevæger sig i dette felt, kan denne neutralitetsoptik være problematisk.

7 Konklusion

Igennem dette projekt har det generelle formål været at finde frem til hvilken betydning normer har i debatten om omskæring af drengebørn i Danmark. I den forbindelse er der blevet gjort brug af Habermas' begreber omkring kommunikativ handlen, diskursetik, gyldighedskrav og formalpragmatik. Empirien er blevet genereret gennem en databehandling af avisartikler, debatter og nyheder, samt to TV debatter og data er blevet valideret gennem den dokumentariske metode.

Debattens punkter har været for og imod et forbud af omskæringer af drengebørn i Danmark, hvor fløjene har bestået af sundhedsfaglige personer, almindelige borgere, journalister, politikere og religiøse personer. Der har også været delte meninger om fokus skal være på barnets ret til bestemmelse over egen krop eller om der i samfundet skal være frihed til at udøve den religion man som menneske er en del af – her inkluderet ritualer, som for eksempel omskæring. Dette har samlet været et spørgsmål om normer og hvordan disse udtrykkes af de forskellige parter i debatten og om der derigennem kan indgås konsensus. I analysen har den kodede empiri været sat overfor teori af Habermas der derved videre konkluderer at det er meget svært for de forskellige aktører i debatten at skabe en fælles forståelse. Dette skyldes at der snakkes ud fra tre forskellige rationaliteter, der medfører forskellige autonome handlingssystemer, hvorudfra de bestrider hinandens talehandlinger, hvorfor der ikke kan opstå konsensus. På denne måde opstår den kommunikative handlen ikke og principperne bag diskursetikken bliver umulige at overholde og en fælles norm, synes ikke inden for rækkevidde med mindre denne gennemføres med tvang, hvilket vil komme til at udstøde nogle gruppe fra det danske samfund. Derudover er der i diskussionen blevet diskuteret om normer kan udbredes på et internationalt plan, og om disse kan beskrives som universelle – herunder brugen af vestlige normer, som udgangspunkt for debatten om omskæring af drengebørn. Debatten er meget forskelligartet, men set i et Habermas perspektiv vil debatten om omskæring af drengebørn i Danmark ikke kunne opnå nogen form for konsensus, da de værdier aktørerne repræsenterer har en meget stor betydning for, hvordan de forstår hinandens måde at anskue verden på. Formålet med dette har igennem opgaven været at analysere hvordan normer i en debat påvirker aktørerne i en relation, hvor konsensus er idealet, der foregår i en sammenhæng, hvor majoriteten og minoriteterne er forskellige. Det er ved hjælp af analysen blevet konkluderet at dette i omskæringsdebatten i Danmark ikke opnås, men hvis der kan overskueliggøres, hvad der går galt i debatten, kan der ved hjælp af dette skabes en ny debat, hvor disse punkter kan rettes og der kan opstå konsensus, helt uden tvang.

8 Perspektivering

Der er forskellige vinkler, hvorpå dette emne kan gribes an på, derfor vil dette være en gennemgang af hvordan man også kunne have lavet projektet. Der vil både blive set på det hvis valget af metode, teori eller vinkel på emnet havde været et anderledes.

For det første kunne en anden metode have formet projektet på en anden måde, hvor man kunne have suppleret den dokumentariske metode med interviews eller spørgeskemaundersøgelser. Eller blot have haft en mere kvantitativ tilgang til denne orienteret mod en indholdsanalyse. Bru- gen af en spørgeskemaundersøgelser kunne eksempelvis supplere med en holdningsundersøgelse, hvor det efterfølgende via fokusgruppe interviews, vil have være muligt at diskutere emnet med forskellige informanter. Dermed ville projektet i højere grad fremstille egen data, som man derfra kunne analysere ud fra. Herfra ville analysen blive vinklet på en anderledes måde og derfra et helt andet resultat. Resultatet i den forbindelse vil ligeledes være afhængig af hvordan en givet spør- geguide til fokusgruppe interviewene så ud. Endvidere kunne teorien med Habermas være supple- ret med Michel Foucault, hvor magtbegrebet kunne have haft indflydelse på diskursen og dermed også debatten. Da Habermas ikke ser magtbegrebet som en faktor i en dialog, kunne Foucaults magtbegreb muligvis gøre analysen mere nuanceret i forhold til hvordan debatten skulle forstås. Foucaults teori om magt lægger hermed op til, hvordan dette projekts konklusioner videre kan være genstand for undersøgelse og analyse.

Endvidere kunne der være valgt en hel anden vinkel på problemstillingen, hvor man eksempelvis kunne have taget udgangspunkt i mulige konsekvenser ved et forbud hos de religiøse grupper. Her ville der måske være tale om eksklusion af det religiøse miljø, i og med, at omskæringsprocessen udelukkende måtte være symbolsk, eller slet ikke ske. Da man kan argumenterer for at omskærin- gen er med til at skabe den personlige identitet, vil et forbud af omskæring af drengebørn være med til at svække den yngre generations identitet blandt i forhold til deres forhold den ældre ge- neration. Endda svækket respekt, hvilket ville kunne ende i eksklusion fra samfundet. Derved ville debatten også komme til at indeholde en diskussion om inklusion og eksklusion, og hvorvidt et forbud vil være grunden til dette. Her vil vinklen være konsekvensen for de religiøse grupper, hvor man derimod også kunne have taget vinklen – menneskerettigheder. Danmark har underskrevet FN's børnekonvention, som overordnede skal beskytte ethvert barn mod uretfærdighed. Her ville der kunne diskuteres hvorvidt nogle af artiklerne i konventionen ville blive overtrådt ved ikke at lave et forbud imod omskæring. Artikel 29 siger at barnet skal have friheden til at udvikle egen

personlighed, og ved at udføre om omskæring som spæd, kan det være med til at påvirke barnets fremtidige identitet. Ligeledes siger Artikel 12 at barnet frit skal kunne sige sin egen mening, hvilket betyder at indgrebet mod barnet som spæd, vil det være en overtrædelse da barnet ikke selv har haft muligheden for at ytre sin mening om omskæring (Forenede Nationer). Med de to overstående vinkler, vil der være større risiko for at tage parti i debatten, hvilket vi som forsker ikke har haft interesse i og har generelt forholdt os meget neutralt til omskæringsdebatten.

9 Bibliografi

- Agger, C. (19. 7 2012). Frygt for på køkkenbordet. *Jyllands Posten* .
- American Academy of Pediatrics. (27. August 2012). Male Circumcision. *Pediatrics* , 756-785.
- Andersen, H., & Kaspersen, L. B. (2007). *Klassisk og moderne samfundsteori*. København K: Hans Reitzels Forlag.
- Bauman, Z. (2000). *Flydende modernitet*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Berg-Sørensen, A. (2010). Hermeneutik og fænomenologi. I M. H. Jacobsen, K. Lippert-Rasmussen, & P. Nedergaard, *Videnskabsteori i statskundskab, sociologi og forvaltning* (s. 147-167). København: Hans Reitzels Forlag.
- Binderkrantz, A. S., & Andersen, L. B. (2011). *Guide til NVivo 9*. København K: Hans Reitzels forlag.
- Birkholm, K. (2013 2-4). Amputation af både forhud og debat - etisk set. *Kristeligt dagblad* .
- Carleheden, M. (2009). Jürgen Habermas. I M. H. Jacobsen, M. Carleheden, & S. (. Kristiansen, *Tradition og fornyelse - en problemorienteret teoriehistorie for sociologer* (s. 405-430). Aalborg: Aalborg Universitetsforlag.
- Collin, F. (2010). Socialkonstruktivisme. I M. H. Jacobsen, K. Lippert-Rasmussen, & P. Nedergaard, *Videnskabsteori i statskundskab, sociologi og forvaltning* (s. 230-261). København K: Hans Reitzels Forlag.
- Danmarks Radio. (2013a 17-3). 21 søndag - 17. marts 2013. Danmark: Danmarks Radio.
- Danmarks Radio. (2013b 19-3). Gadens parlament - 19. marts 2013. *Gadens Parlament* . Aalborg, Danmark: Danmarks Radio.
- Danmarks Radio. (18. Juli 2012). Overlæge: omskårne mænd kan have svært ved at få orgasme. *Danmarks Radio* .
- Donnelly, J. (1984 11). Cultural Relativism and Universal Human Right. *Human Rights Quarterly* , 6 (4), pp. 400-419.
- Duedahl, P. (2007). Opstøvnings kunst - en introduktion til dokumentarisk metode. I R. Antoft, M. H. Jacobsen, A. Jørgensen, & S. Kristiansen, *Håndværk og horisonter* (s. 58-83). Odense: Syddansk Universitetsforlag.
- Duedahl, P., & Jacobsen, M. H. (2010). *Introduktion til dokumentanalyse*. Odense M: Syddansk Universitetsforlag.
- Edgar, A. (2006). *Habermas - The Key Concepts*. New York: Routledge. Taylor and Francis Group.
- Elling, B. (2009). Kritisk teori. I L. Fuglsang, & B. Olsen, *Videnskabsteori i samfundsvidenskaberne. På tværs af fagkulturer og paradigmer* (s. 207-232). Frederiksberg: Roskilde Universitetsforlag.
- Eriksen, E. O., & Weigård, J. (2003). *Kommunikativt demokrati - Jürgen Habermas' teori om politik og samfund*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Finnemore, M. (Marts 1996). Norms, culture, and world politics: insights from sociology's institutionalism. *International Organization* , 50 (2), s. 325-347.
- Fleischer, I. S. (22. Juli 2012). Frihed, forbud og forhud. *Jyllandsposten* .
- Flyvbjerg, B. (2011). *Making Social Science Matter*. Cambridge: Cambridge university press.
- Forenede Nationer. (u.d.). *Børnekonventioner*. Hentede 21. Maj 2013 fra Børnerådet: <http://www.boerneraadet.dk/fns+b%c3%b8rnekonvention/forkortet+udgave+af+artiklerne>
- Frisch, M. (30. April 2013). Hvorfor er omskæringsfortalerne så stille? *Politiken*.
- Frisch, M. (2013 8-3). Kronik: Har drenge ikke samme ret til deres krop som piger? *Weekendavisen* .
- Frisch, M., Yves, A., Barauskas, V., Bjarnason, R., Boddy, S.-A., Czauderna, P., et al. (3. Januar 2013). Cultural Bias in the AAP's 2012 Technical Report and Policy Statement on Male Circumcision. *Pediatrics*, 796-800.

- Fuglsang, L., & Olsen, P. B. (2009). *Videnskabsteori i samfundsvidenskaberne. På tværs af fagkulturer og paradigmer*. Frederiksberg C: Roskilde Universitets Forlag.
- Habermas, J. (1996). *Diskursetik - Notitser til et begrundelsesprogram*. (H. Vangsgaard, Trans.) Frederiksberg: Det lille forlag.
- Habermas, J. (2006). *Moral, samfund og etik*. Tidsskrift.dk.
- Habermas, J. (1981). *Teorien om den kommunikative handlen*. Aalborg Universitetsforlag.
- Hartling, O. J. (18. August 2012). Forhus og forbud. De, der forsvare omskæring af børn, har år for år en vanskeligere sag. *Kristeligt dagblad*.
- Højberg, H. (2009). Hermeneutik. Forståelse og fortolkning i samfundsvidenskaberne. I L. Fuglsang, & O. Poul Bitsch, *Videnskabsteori i samfundsvidenskaberne* (s. 309-347). Frederiksberg C: Roskilde Universitetsforlag.
- Heinskou, N. (2012 17-7). Ny dansk forskning: Omskæring af drenge kan have alvorlige følger. *Politiken*.
- Henderson, D. (2013 21-2). Nej til parallel retstilstand. Ingen må skære i sunde børn. *Kristeligt dagblad*.
- Jacobsen, M. H. (2007). Aktionsforskning. In R. Antoft, *Håndværk og horisonter* (pp. 189-219). Odense: Syddansk Universitetsforlag.
- Jacobsen, M. H., Lippert-Rasmussen, K., & Nedergaard, P. (2010). *Videnskabsteori i statskundskab, sociologi og forvaltning*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Kang'ethe, S. M. (Januar 2013). The Panacea and Perfidy of Cultural Rites of Circumcision in African Countries: Examples From Kenya, Botswana and South Africa. *Eastern Africa Social Science Research Review*, 29 (1), s. 107-123.
- Katterup, L. (19. Februar 2013). Fri os fra anklager om antisemitisme og islamofobi. En omskæring kan ikke gøres om. *Kristeligt Dagblad*.
- Kvale, S., & Brinkmann, S. (2009). *Interview - Introduktion til et håndværk*. København K: Hans Reitzels forlag.
- Larsen, N. I. (28. August 2012). Ekspert: Fordelene ved drengeomsikæring opvejer ulemperne. *Information*.
- Larsen, N. I. (2012 28-8). Ekspert: Fordelene ved drengeomsikæring opvejer ulemperne. *Information*.
- Lippert-Rasmussen, K., & Holtug, N. (2010). *Kulturel diversitet. Muligheder og begrænsninger*. Odense: Syddansk Universitetsforlag.
- Liversage, A., & Jensen, T. G. (2011). *Parallelle retsopfattelser i Danmark*. SFI Det nationale forskningscenter for velfærd, Afdelingen for beskæftigelse og integration. København: SFI Det nationale forskningscenter for velfærd.
- Lynggaard, K. (2010). Dokumentanalyse. I S. Brinkmann, & L. Tanggaard, *Kvalitative Metoder - en grundbog* (s. 137-151). København K: Hans Reitzels Forlag.
- Maxild, J. C. (2013). Et forsvar for jødernes ret til omsikæring. *Kristeligt dagblad*.
- Mikkelsen, M. (20. Juli 2012). Skal omsikæring af drenge forbydes? *Kristeligt Dagblad*.
- Milgrom, L. (27. Juli 2012). Kan du give mig min forhud tilbage. *Politiken*.
- Nørgaard, L. (21. Feburar 2013). Fra omsikæring til afsikæring. *Kristeligt dagblad*.
- Nissen, J. E. (25. Juli 2012). Omsikæring er for jøder, hvad dåben er for kristne. *Kristeligt Dagblad*.
- Park, S. (2006). Theorizing Norm Diffusion Within International Organizations. *International Politics*, s. 342-361.
- Politikens leder. (24. juli 2012). *Danmark skal ikke forbyde omsikæring*. Indhentet: 2013 20-April from Politikken - Debat: <http://politiken.dk/debat/ledere/ECE1697425/danmark-skal-ikke-forbyde-omsikaering/>
- Poulsen, U. (2012 29-8). Amerikanske børnelæger ser mere positivt på omsikæring. *Kristeligt Dagblad*.

- Pyke, K., & Johnson, D. (2003 1-2). Asian american women and racialized femininities. "Doing" Gender across cultural worlds. *Gender & Society*, 17 (1), pp. 33-53.
- Rasmussen, H. K. (2000). *Dem og os*. Århus: Tiderne Skifter.
- Ritzau. (2012). Muslimer og jøder frygter omskæringsforbud. *Politiken*.
- Rostbøll, C. F. (2011). *Jürgen Habermas*. Aarhus: Jurist- og økonomforbundets forlag.
- Sølund, S. (2012 20-7). Mor om omskæring: Bare tanken om, at han skal lide i ti minutter, gør ondt på mig. *Politiken*.
- Sørensen, A. (2010). Kritisk teori. I M. H. Jacobsen, K. Lippert-Rasmussen, & P. Nedergaard, *Videnskabsteori i statskundskab, sociologi og forvaltning* (s. 168-195). København: Hans Reitzels Forlag.
- Seidelin, M. (2012 16-7). Forbud mod omskæring af små drenge udløser fælles religiøs front. *Politiken*.
- Task Force on Circumcision. (17. Januar 2013). Cultural Bias and Circumcision: The AAP Task Force on Circumcision Response. *Pediatrics*, 801-804.
- Thorsen, N. (2012 22-7). Forhuden har altid levet livet farligt. *Politiken*.
- Thuesen, F. (2013 (u.u.)). Retspluralisme i sociologisk belysning. In J. Dalberg-Larsen, O. Hammesler, & M. R. Madsen, *Retssociologi* (pp. 1-17). Hans Reitzels Forlag.
- Vaage, S., Tasdemir, I., & Mæhlum, O. (2002). Erfaringer med rituell omskjæring i norge. *Tidsskrift for Den norske legeforening*, 59-61.
- Vester, H. (2012 18-7). Overrabbiner: Vi jøder ændrer ikke bare ritualerne. *DR nyheder*.
- Wæver, O. (2010). Strukturalisme og poststrukturalisme. I J. H. Michael, L.-R. Kasper, & N. Peter, *Videnskabsteori i statskundskab, sociologi og forvaltning* (s. 208-214). København: Hans Reitzels Forlag.

Bilag 1 – Kategorier med underkategorier





